

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Глухівського НПУ
 ім. О. Довженка
 Марина ХРОЛЕНКО
 «28» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни “Філософія”

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Предметна спеціальність:

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма: Початкова освіта

Статус: нормативна дисципліна циклу загальної підготовки

Структурні підрозділи (факультети, ННІ, кафедри), відповідальні за реалізацію навчальної дисципліни: ННІ філології та історії

Кафедра: історії, правознавства та методики навчання

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Кількість годин					Вид семестрового контролю	
					Аудиторні заняття				Самостійна робота		
			Європейські кредити	Години	Всього	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття			
Денна	1	2	3	90	36	18	—	18	54	—	+
Заочна	1	2	3	90	10	6	—	4	80	—	+

Робочу програму навчальної дисципліни складено відповідно до Стандарту вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта ОС «Бакалавр», професійних стандартів за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», ОПП підготовки бакалаврів за спеціальністю 013 Початкова освіта, навчального плану, навчальної програми)

Укладач робочої програми: Артюх В'ячеслав Олексійович, кандидат філософських наук, доцент

(підпис)

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою історії, правознавства та методики навчання

протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри Чумаченко Олена Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент

(підпис)

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою теорії і методики початкової освіти

протокол від «28» 28.08 2024 року № 1

Завідувач кафедри кандидат педагогічних наук, доцент

Тетяна ЗЕНЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ННІ педагогіки та психології _____

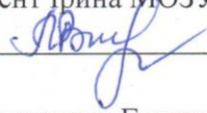
протокол від «28» 08 2024 року № 9

Голова вченої ради ННІ педагогіки та психології кандидат педагогічних наук, доцент Андрій Шерудило

ПОГОДЖЕНО

Гаранти освітніх програм:

кандидат педагогічних наук, доцент Ірина МОЗУЛЬ

кандидат педагогічних наук, ст. викладач Галина НЕПОМНЯЩА

кандидат педагогічних наук, доцент Ольга ВИШНИК

Пояснювальна записка

Філософію називають душею культури, тому її роль у сучасному світі й системі освіти дещо змінюється. Філософія, як і раніше, виробляє смисли й осмислює світ. Крім того, один з аспектів інтегративної функції філософії полягає в тому, що вона, і лише вона, спроможна повернути світові цілісність, яку він втратив внаслідок – закономірного і, значною мірою, позитивного явища – спеціалізації наукового знання. Світ був і є цілісним, а Універсум поділений на об'єкти досліджень лише в межах конкретних наук. Об'єднуючи розрізнені фрагменти знань і світів, філософія реконститує ту цілісність.

Метанаука майбутнього має прийти до усвідомлення єдності світу та його осягнення як цілісності. Та щоб це сталося, зміни мають починатися вже зараз з освітнього простору, з формування генерації педагогів, які будуть спроможними працювати у навчальних закладах динамічного (дисипативного) модерного суспільства. Вагому роль в означених процесах має відіграти філософія. Маємо визнати слушною думку щодо її місця у сучасному світі: у розвинених суспільствах філософії ніколи не буває забагато (М.Култаєва).

Серед провідних положень сучасної концепції глобальної освіти – формування планетарного мислення, пріоритет загальнолюдських цінностей. Як відомо, лише в загальнолюдському набуває остаточної завершеності національне. Разом з тим, саме через національну визначеність може існувати загальнолюдське.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Навчальний курс з філософії – це система лекційних, практичних занять, самостійної роботи студентів (СРС), екзамену, вихідного інформаційного забезпечення.

У вивченні навчальної дисципліни студентами передбачається творче засвоєння матеріалу з можливістю власного продукування ідей:

- 1) лекційного курсу, який спрямований на висвітлення основних змістових напрямів матеріалу;
- 2) практичних занять, спрямованих на закріплення інформації лекційного курсу та самостійно опрацьованого матеріалу;
- 3) окремого матеріалу для самостійного опрацювання (СРС), який, як правило, не розглядається на лекційних і практичних заняттях;

Рівень засвоєння та творчого застосування матеріалу майбутнім фахівцем названих трьох інформаційних сегментів на оцінку «добре» чи «відмінно» вказує на його конкурентоспроможність у системі вищої освіти.

Мета навчальної дисципліни:

- 1) наш час вимагає від кожної особистості, кожного громадянина здатності усвідомленої орієнтації в навколишньому світі, оскільки він позначений глибокими системними трансформаціями. Важливим і вагомим засобом формування такої здатності є філософія. Засвоївши високі здобутки філософської культури, студенти спроможуться обґрунтовувати власні ідеали й цінності,

проникати в сутність речей, мати власну думку, що не залежить від стереотипів і чужих думок;

2) усвідомлення значущості теоретико-методологічних і теоретико-методичних засад змісту «Філософії» в системі гуманітарного знання, розвиток компетентних умінь використовувати їх у практиці педагогічної діяльності в умовах організованих та неорганізованих чинників соціального впливу з постійним наступним аналізом та прогнозуванням потенційних результатів.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- 1) з'ясувати структуру предмета «Філософія»;
- 2) формувати у студентів науковий світогляд та суверенність мислення;
- 3) засвоїти навички встановлювати систему міжпредметних зв'язків при вивченні інших навчальних дисциплін;
- 4) навчитися використовувати теоретичні знання про світ і про себе на практиці: у спілкуванні та навчанні;
- 5) викшталтувати розуміння, чим є теперішній час для філософії і чим є філософія для теперішнього часу.

Вимоги до рівня засвоєння змісту дисципліни

Прогнозовані результати:

А. Стратегія – формування в суб'єктів навчання (ОС «Бакалавр»), як потенційних учителів загальноосвітньої школи, провідних складових професійної педагогічної майстерності – академічної, загальнокультурної, психологічної та методичної підготовки.

Б. Основні очікування: 1) професійне самовизначення особистості студента; 2) професійна спрямованість у студентів працювати у системі загальноосвітньої школи на засадах доказового і результативного особистісно-орієнтованого підходу; 3) професійна переконаність у значущості людського (суб'єктивного) фактора в оволодінні будь-яким навчальним матеріалом та досягненням комфортних взаємин в різноплановій системі міжособистісних взаємин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- 1) особливості філософії як інтегративного типу знання, глибинної основи світогляду; 2) основні етапи розвитку філософської думки, особливості генези української філософії; 3) основні філософські категорії; 4) сутність філософського розуміння світу і людини; 5) основні закономірності пізнавального процесу, його специфіку; 6) загальнолюдські цінності; 7) особливості процесів глобалізації у сучасному світі;

вміти:

- 1) використовувати наявні знання з інших дисциплін гуманітарного та природничого циклу при вивченні певних тем (розділів) філософії; 2) висловлювати свої думки, формулювати концептуальне бачення основних проблем буття світу і людини; 3) користуватись основною, додатковою та довідковою літературою при підготовці до занять, при написанні рефератів,

повідомлень, наукових робіт; 4) застосовувати набуті знання в навчальному процесі та у житті.

Пререквізити (передумови) для успішного оволодіння змістом навчальної дисципліни «Філософія» є: знання історії України та всесвітньої історії, етики та логіки (на початковому рівні), основних питань взаємодії людини зі світом, які отримують майбутні здобувачі вищої освіти під час навчання у ЗЗСО, загальні, фахові компетентності та результати навчання, які формуються під час вивчення навчальних дисциплін «Історія та культура України», «Вступ до спеціальності», «Загальна психологія з практикумом», «Теорія і практика навчання і виховання».

Постреквізити вивчення навчальної дисципліни «Філософія»: Основи наукових досліджень, Курсова робота з педагогіки або психології, Курсова робота з фахових методик початкової освіти.

Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Філософія»:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8 Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Фахові (спеціальні) компетентності:

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК-12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

Програмні результати навчання

ПР-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-02. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

ПР-11. Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ECTS).

Передбачається виконання трьох модульних робіт: 1-ша (за підсумками 1-го змістового модуля), 2-га (за підсумками 2-го змістового модуля), 3-тя (за підсумками 3 змістового модуля), а також комплексної контрольної роботи.

Підсумковий контроль – екзамен.

Опис навчальної дисципліни

Навчальна програма є нормативним документом вищого закладу освіти і складена у відповідності з вимогами, які ставляться до змісту філософії як навчальної дисципліни. Розділи програми відображають загальну картину розвитку філософії як «квінтесенції культури» з урахуванням специфіки педагогічного навчального закладу та спеціальності студентів. Вони враховують, що провідними положеннями сучасної концепції глобальної освіти є формування планетарного мислення, пріоритет загальнолюдських цінностей, безперервність освіти. Розділи програми відображають узагальнену інформацію зі світової та вітчизняної історії, культурології, інших галузей гуманітарного знання.

У змісті програми відображено, що навчальний курс філософії має пропедевтичний характер і спонукає студентів до роботи з науковими джерелами для здобуття поглиблених знань та формування методичних навичок роботи з науковим інструментарієм.

Предмет "Філософія" втілює в собі все багатство та історичну сукупність, духовних надбань людства, а тому його вивчення у I - II семестрах спирається на знання студентів зі світової та вітчизняної історії, сучасної та ділової української мови, світової та української культури, психології, педагогіки. Знання з філософії в подальшому відіграватимуть важливу методологічну функцію при вивченні таких предметів, як «Релігієзнавство», «Соціологія», «Політологія», «Основи правознавства» тощо.

Функції навчального предмета

Світоглядова — філософія допомагає людині знайти й обґрунтувати свої життєві орієнтири, з'ясувати зміст і значення життєвих пріоритетів та цінностей.

Пізнавальна — завдяки дослідженню загальних проблем пізнання філософія озброює людину орієнтирами в пізнавальній діяльності, критеріями та ознаками правильного руху на шляху до надійних, достовірних знань.

Логічна — філософія сприяє формуванню культури людського мислення, виробленню критичної неупередженої позиції у міжіндивідуальних та соціально-культурних діалогах.

Соціально-адаптивна — філософія допомагає зорієнтуватися у складних, строкатих, розмаїтих проявах суспільного життя і виробити власну соціальну позицію.

Критична — проявляється в опозиції філософії до емпіричної дійсності, до світу повсякденної реальності, руйнуванні звичних стереотипів та забобонів, пошуку шляхів до більш вдосконаленого, людяного світу.

Виховна — філософія прищеплює інтерес і смак до самовиховання, сприяє посиленню потягу людини до самовдосконалення, творчого підходу до життя, пошуку життєвих сенсів.

Глосарій курсу: філософія, свідомість і несвідоме, культура, парадигма, особистість, цінності, свідомість, міф, релігія, мистецтво, наука, філософське знання, функції філософії, предмет філософії, пізнання, класична філософія, некласична філософія, поняття карми, філософія буддизму, софісти, ідеї (ейдоси), матерія, стоїцизм, еклектицизм, неоплатонізм, реалізм, схоластика, номіналізм, концептуалізм, гуманізм, сенсуалізм, універсальний сумнів, свобода, філософія серця (кордоцентризм), ідеалізм, скептицизм, агностицизм, раціоналізм, східна та західна парадигма філософування, антропоцентризм, раціоналізм, емпіризм, субстанція, антропологічна філософія, релігійна філософія, психоаналіз та неофрейдизм, синергетика, екзистенціалізм, діалогізм, філософська віра, концепції особистості, неотомізм, феноменологія, українська філософія, романтизм, академічна філософія, діалектика, буття, матерія, рух, простір, час, небуття, субстанція, монізм, плюралізм, дуалізм, психіка, свідомість, пізнання, абсолютна істина, відносна істина, антропосоціогенез, людина, індивід, особистість, сенс життя, суспільство, цінність, вартість, аксіологія, благо, діяльність, прогрес, культура, цивілізація, «осьовий час», глобалізація.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни: **ФІЛОСОФІЯ**

Курс: Підготовка спеціалістів, магістрів	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти, освітня програма	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3 Модулів: 3	Спеціальності: 012 Дошкільна освіта; 013 Початкова освіта; 014 Середня освіта (Українська мова і література);	Нормативна дисципліна загального циклу підготовки Рік підготовки: 1 Семестр: 2

Види занять: 1: аудиторна робота 2: самостійна робота 3: індивідуальне навчально-дослідне завдання	014 Середня освіта (Мова і література (Англійська)); 014 Середня освіта (Історія); 014 Середня освіта (Математика); 014 Середня освіта (Біологія); 014 Середня освіта (Фізика); 014 Середня освіта (Трудове навчання); 014 Середня освіта (Фізична культура); 015 Професійна освіта (Будівництво); 015 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості); 015 Професійна освіта (Технологія виробів і переробки продуктів сільського господарства); 053 Психологія; 213 Соціальна робота	Загальна кількість годин: 90 год з них: Лекції – 18/6* Семінарські заняття – 18/4* Самостійна робота – 54/80* Модульний контроль — 3
Зміст навчального матеріалу структурований по 3-х змістових модулях	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: екзамен, оцінка за шкалою ECTS та в національній системі оцінювання

***Для заочної форми навчання**

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ

Денна форма навчання

Змістові модулі / Теми	Всього	Ауд. зан.	Кількість годин, відведених на:		
			лекції	семінарські заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Філософія і світ					
Тема 1. Людські виміри філософії, її призначення і сенс.	10	4	2	2	6
Тема 2. Основні етапи розвитку філософії	12	8	4	4	4
Тема 3. Філософська думка в Україні	10	2	2	-	8
Разом у змістовому модулі 1	32	14	8	6	18
Змістовий модуль 2. Людина і світ					
Тема 4.Філософський зміст проблеми буття.	10	6	4	2	4
Тема 5. Філософське вчення про людину.	10	4	2	2	6
Тема 6. Суспільство у системі філософського аналізу	12	4	2	2	8
Разом у змістовому модулі 2	32	14	8	6	18
Змістовий модуль 3. Духовно – практичне освоєння дійсності.					
Тема 7.Пізнання як духовно – практичний феномен.	8	4	2	2	4
Тема 8. Цінності в житті людини і суспільства.	10	2	-	2	8
Тема 9. Перспективи людства.	8	2	-	2	6
Разом у змістовому модулі 3	26	8	2	6	18
Всього:	90	36	18	18	54

4.2. Заочна форма навчання

Змістові модулі / Теми	Всього	Ауд. зан.	Кількість годин, відведених на:		
			Лекції	Практичні заняття	СРС
Змістовий модуль 1. Філософія і світ					
Тема 1. Людські виміри філософії, її призначення і сенс.	10	1	1	-	9
Тема 2. Основні етапи розвитку філософії	12	3	1	2	9
Тема 3. Філософська думка в Україні	10	1	1	-	9
Разом у змістовому модулі 1	32	5	3	2	27
Змістовий модуль 2. Людина і світ					
Тема 4.Філософський зміст проблеми буття.	10	3	1	2	7

Тема 5. Філософське вчення про людину.	10	1	1	-	9
Тема 6. Суспільство у системі філософського аналізу	12	-	-	-	12
<i>Разом у змістовому модулі 2</i>	32	4	2	2	28
Змістовий модуль 3. Духовно – практичне освоєння дійсності.					
Тема 7. Пізнання як духовно – практичний феномен.	8	1	1	-	7
Тема 8. Цінності в житті людини і суспільства.	10	-	-	-	10
Тема 9. Перспективи людства.	8	-	-	-	8
<i>Разом у змістовому модулі 3</i>	26	1	1	-	25
Всього:	90	10	6	4	80

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

№	Перелік змістових модулів, тем лекцій, їх анотації.	К.год д.ф.н	з.ф.н.
1	Змістовий модуль 1. Філософія і світ. Тема 1. Лекція 1. Людські виміри філософії, її призначення та зміст. Філософія та світогляд. Історичні типи світогляду. Предмет та функції філософії. Особливості філософського знання, його структура. Філософія в системі культури Анотація. Теоретичне наповнення даної теми розкриває сутність філософії як основи світогляду, як системи методологічних засад осмислення світу в цілому та місця людини в ньому. Окреслюється структура філософського знання, аналізується проблемне поле філософії, спільні методологічні підходи та відмінності конкретно-наукового та філософського сприйняття світу.	2	1
2.	Тема 2. Лекція 2,3,4. Основні етапи розвитку філософської думки. Передумови формування софійного способу осягнення світу. Філософія Стародавнього світу: філософія Стародавнього Сходу; антична філософія. Філософська думка Середньовіччя та доби Відродження. Філософія Нового часу: а) XVII ст.; б) Просвітництва; в) німецька класична філософія. Некласична філософія XIX- XX ст. Анотація. Розглядається закономірність появи софійного осягнення дійсності. Розвиток філософії розглядається, виходячи з принципів об'єктивності, історизму і системності, у зв'язку із розвитком суспільства і наукових знань. Аналізуються основні філософські течії в історії філософії, розглядаються концепції найвидатніших "любомудрів", а також новітні тенденції в розвитку світової філософської думки, вплив філософії на духовне життя суспільства.	4	1
3.	Тема 3. Лекція 5. Філософська думка в Україні. Духовна культура і світогляд давніх слов'ян. Поширення філософських знань в Княжу добу. Специфіка філософської думки у XIV – XVI ст. Філософія в Києво-Могилянській академії. Просвітництво в Україні. Входження української філософії XIX ст. в європейське філософське річище. Сучасна українська філософія, новітні тенденції у її розвитку. Анотація. Еволюція вітчизняної філософії розглядається в контексті духовного життя нашого народу та світової філософської думки. Аналізуються шляхи перетворення "синів дня у синів століття" (Г.Сковорода); загальне та особливе у філософії кожного періоду.	2	1
4.	Змістовий модуль 2. Людина і світ. Тема 4. Лекції 6, 7. Філософський зміст проблеми буття. Життєві витоки філософської категорії буття. Форми буття. Проблема субстанції; система, структура, елемент; взаємозв'язок матерії, простору, руху і часу. Діалектика і синергетика як способи осягнення світу. Генеза та структура свідомості. Сучасні концепції свідомості. Анотація. Онтологія розглядається як вчення про граничні засади буття та ціннісне відношення людини до світу, особливості притаманного кожній епосі поєднання природничих знань про матерію (субстанцію), рух, простір,	4	1

	час з філософськими уявленнями про природу, з картиною світу, що створюється в межах філософії. Осмислюється світоглядне та методологічне значення синергетики законів та категорій діалектики.		
5.	Тема 5. Лекції 8, 9. Людина у вимірах філософського аналізу. Проблема людини в історії філософії. Людина. Індивід. Особа. Особистість, індивідуальність. Проблема антропосоціогенезу. Специфіка ціннісного ставлення до світу. Потреби. Інтереси. Граничні виміри людського буття. Проблема сенсу життя. Смерть і безсмертя у вимірах особистості. Анотація.. Розглядається сутність людини як діалектичної єдності її природного, соціального та духовного начал; виявляються основні риси, що характеризують людину, індивіда, особу, особистість, індивідуальність, для з'ясування екзистенційного характеру людського буття і для сутності людини як перетину різноманітних зв'язків.	2	1
6.	Тема 6. Лекція 10. Суспільство у системі філософського аналізу. Суспільство як передумова і результат людської діяльності. Суспільство і природа. Обумовленість зв'язку "суспільство – природа" історичною епохою та культурною традицією. Історичні типи суспільних спільнот. Соціальна структура суспільства. Матеріальні основи життя суспільства. Політична сфера. Духовне життя суспільства. Цінності в житті людини і суспільства. Проблема сенсу історії. Форми суспільної свідомості. Специфіка соціального пізнання. Анотація. У змістовому модулі розглядаються категорії, що дозволяють осмислити суспільство як систему у сукупності його основних сфер, взаємозв'язку форм суспільної свідомості. У межах світоглядних, аксіологічних та етнокультурних парадигм виявляються основні риси, що характеризують громадянське суспільство, соціальні інститути, на які воно спирається та перспективи його формування в Україні.	2	-
7.	Змістовий модуль 3. Духовно-практичне освоєння дійсності Тема 7. Лекції 11,12. Пізнання як відношення людини до світу. Проблема пізнаваності світу. Скептицизм. Агностицизм. Сутність пізнання, його структура. Рівні пізнання, їх взаємодоповнюваність. Поняття методу. Основні форми чуттєвого та раціонального пізнання. Єдність дедукції та індукції. Евристична роль індукції в процесі пізнання. Логіка та інтуїція. Специфіка наукового пізнання. Проблема істини та її критеріїв. Анотація. Розкриваються основні положення та принципи філософської теорії пізнання, виділяються основні види практики, обґрунтовується єдність чуттєвого та раціонального пізнання, звертається увага на те, що істина є об'єктивною за змістом та суб'єктивною за формою, виявляється діалектика абсолютної та відносної істини, наголошується на значущості інтуїції.	2	1
8.	Лекція 13. Перспективи людства. Поняття історичного прогресу, його рушійні сили та суб'єкти. Проблемність буття людства. Поняття глобалізації, її історичні періоди (типи). Амбівалентність глобалізації. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх розв'язання. Діяльність Римського клубу. Культура як міра людського в суспільстві і людині і як загальнолюдська цінність. Людство на шляху до нової цивілізації. "Осьовий час" К.Ясперса.	2	-

	Анотація. Людство вступає в нову епоху, яку фахівці називають "вузлом" цивілізації. Аналізуються проблеми цивілізаційного повороту; розкривається евристичний та гуманістичний потенціал поняття "осьовий час".		
		18	6

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Перелік тем семінарських занять, їх анотація	К. год д.ф.н.	з.ф. н.
Змістовий модуль 1. Філософія і світ. Семінарське заняття № 1. Філософія, коло її проблем та функції. 1. Поняття світогляду, його структура. Історичні типи світогляду. 2. Філософія в структурі духовного життя. Основні проблеми філософії, природа цих проблем. 3. Структура філософії. Функції філософії, її роль у суспільстві. 4. Філософія в порівнянні з міфом, релігією, мистецтвом та конкретними науками: подібність, відмінність. Основні поняття: <i>світогляд; структура; міфологія; релігія; філософія; онтологія; гносеологія; філософська антропологія; аксіологія.</i> ЛІТЕРАТУРА: 1. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія / І.В. Бичко. – К. : Либідь, 2001 – 406 с. 1. Волинка Г. та ін. Вступ до філософії / Волинка Г. – К. : Вища школа, 1999. – 234 с. 2. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 3. Мамардашвілі М. Називати речі своїми іменами / М. Мамардашвілі // Філософські студії. – 1993. – № 1. – С.23 4. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Є.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів : Світ: 2006. – 152 с.	2	-
Семінарське заняття № 2, 3 Тема: Основні етапи розвитку філософської думки. 1. Передумови формування філософського світогляду. 2. Філософія Стародавнього світу. 3. Середньовічна філософія. 4. Філософія доби Відродження. 5. Філософія Нового часу: а) XVII ст.; б) Просвітництво; в) німецька класична філософія. 6. Причини кризи класичної філософії. Некласична філософія XIX-XX століття. 7. Гуманістичні тенденції розвитку сучасної філософії. Проблема знання, мови, розуміння у філософії XX ст. Синергетика як методологія і світогляд XXI ст. Основні поняття: <i>антропоцентризм, суб'єкт, апейрон, субстанція, атом, субстрат, гілозоїзм, трансцендентний, гуманізм, теоцентризм, Дао, детермінізм, пантеїзм, діалектика, протилежність, емпіризм, реалізм, номіналізм, "інь" та "ян", сенсуалізм, натурфілософія, об'єкт, несвідоме, феноменологія, герменевтика, екзистенціалізм, структуралізм, постструктуралізм, ризома.</i>	4	2

ЛІТЕРАТУРА: 8. Волинка Г. та ін. Вступ до філософії / Волинка Г. – К. : Вища школа, 1999 – 234 с. 9. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій / В.С. Горський. – К.: Наукова думка, 1996. – 288 с. 10. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 11. Заремський М.Й. Вплив концепції Е. Шефтсбері на формування моральної філософії Я. Козельського / М.Й. Заремський // Сіверщина в історії України. Наукове видання. – Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2019. – Вип. 12. – С. 185-190. 12. Заремський М.Й. «Міркування двох індіців...» Я. Козельського: гносеологічні ідеї в контексті просвітництва / М.Й. Заремський // Сіверщина в історії України. Наукове видання. – Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2018. – Вип. 11. – С. 165-170. 13. Заремський М.Й. Соціально-політичні погляди Я.П. Козельського у контексті західноєвропейської та вітчизняної соціологічної думки / М.Й. Заремський // Актуальні проблеми філософії та соціології. – Одеса, 2019. - Вип.24. 14. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник. За ред. Г.І. Волинка. – К.: Каравела, 2006. – 480 с. 15. Татаркевич В. Історія філософії в 3-х т. / В. Татаркевич. – Львів, 1997. – 230 с. 16. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2004. – 516 с. 17. Ярошовець В. Історія філософії: Підручник / В. Ярошовець, І. Бичко, В. Бугров та ін.; за ред. В. Ярошовця. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 345 с. 18. Ярошовець В. Історія філософії: Словник / За заг. ред. В. Ярошовця. – К. : Знання України, 2005. – 1200 с.		
Змістовий модуль 2. Тема: Людина і світ Семінарське заняття № 4. Філософський зміст проблеми буття. 1. Категорія буття. Основні форми буття. 2. Філософське розуміння субстанції. 3. Відображення універсальних зв'язків буття в законах і категоріях діалектики та вченні синергетики. 4. Проблема свідомості у філософії. 5. Проблемність людського буття. Буття світу і людини. <i>Основні поняття: буття, ідеальне, категорія, субстанція, матерія, простір, час, рух, відносність, спокій, закон, діалектика, світ, синергетика, система, відкрита система, самоорганізація, свідомість.</i> ЛІТЕРАТУРА: 1. Заїченко Г.А. та ін. Філософія / Г.А. Заїченко. – К. : Вища школа, 1995. – 455 с. 2. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 3. Заремський М.Й. Микола Гоголь: штрихи до філософського портрета на фоні Канта / М.Й. Заремський // Zbiór raportów naukowych. – Warszawa: Wydawca Sp. Z . o.o. Diamond trading tour, 2015/- 124 с. – С. 114-122. 4. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2004. – 516 с.	2	2
Семінарське заняття №5. Філософське вчення про людину. 1. Людина як об'єкт філософського аналізу. Проблема людини в історії філософії. Антропосоціогенез: наукові теорії та гіпотези. 2. «Людина», «індивід», «особа», «особистість», «індивідуальність». Єдність природного, соціального та духовного начал в людині. Людина і людство.	2	-

3. Соціалізація індивіда як практичне і теоретичне завдання. 4. Сенс людського життя. Проблема смерті і безсмертя. Смерть у духовному досвіді людства. Основні поняття: людина, індивід, особа, особистість, індивідуальність, гуманізм, антропосоціогенез, людство, сенс життя, щастя, смерть, безсмертя. ЛІТЕРАТУРА: 1. Арутюнов В. Філософія / В. Арутюнов, С. Бондар. – К. : Аспект-Поліграф, 2008. – 309 с. 2. Герасимчук А. Курс лекцій з філософії / А. Герасимчук, З. Тимошенко. – К., 2002. – 422 с. 3. Заїченко Г.А. та ін. Філософія / Г.А. Заїченко. – К. : Вища школа, 1995. – 455 с. 4. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 5. Кассіпер Е. Людський світ простору і часу // Філософ. і соціол. думка. 1991 № 5. – С. 65-85. 6. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів / В.Г. Нестеренко. – К.: Абрис, 1995. – 336 с. 7. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2004. – 516 с.		
Семінарське заняття № 6. Суспільство у системі філософського аналізу. 1. Поняття «суспільство». Суспільство і природа, географічний детермінізм. Суспільство як система. Класи і страти. 2. Матеріальні основи розвитку суспільства. 3. Політична система суспільства, її сутність, структура та функції. Громадянське суспільство. 4. Духовне життя суспільства. Свобода як цінність і природне право людини. Основні поняття: суспільство, географічний детермінізм, класи, страти, економіка, політика, влада, суспільна свідомість, форма суспільної свідомості, культура, артефакт, народ, демократія, автократія, охлократія, держава, свобода, громадянське суспільство. ЛІТЕРАТУРА: 1. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К. : Генеза, 2006. – 656 с. 2. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 3. Мамардашвілі М. Називати речі своїми іменами / М. Мамардашвілі // Філософські студії. – 1993. – № 1. – С.23 4. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів / В.Г. Нестеренко. – К.: Абрис, 1995. – 336 с. 5. Яшук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник / Т. Яшук. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.	2	-
Змістовий модуль 3. Духовно-практичне освоєння дійсності Семінарське заняття № 7. Пізнання як духовно-практичний феномен 1. Проблема пізнання у філософії. Сутність і структура пізнання. 2. Діалектика процесу пізнання. Чуттєве пізнання та його форми; раціональне пізнання та його форми; єдність чуттєвого та раціонального, логіки та інтуїції в пізнанні. 3. Проблема істини у філософії. Об'єктивність істини. Діалектика абсолютної та відносної істини. Конкретність істини. Відносність критеріїв істини.	2	-

4. Наука як специфічна форма пізнання. Об'єктивність і предметність наукового пізнання. Відмінність наукового пізнання від релігійного, буденного та художнього. Особливості наукових знань. Основні поняття: об'єкт пізнання; суб'єкт пізнання; знання, образ, знак, істина, абсолютна істина, відносна істина, конкретність істини, критерій, метод, предметно-практична діяльність, інтуїція; споглядання, експеримент, дедукція, індукція, проблема, запитання, позиція спостерігача. ЛІТЕРАТУРА: 1. Арутюнов В. Філософія / В. Арутюнов, С. Бондар. – К. : Аспект-Поліграф, 2008. – 309 с. 2. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія / І.В. Бичко. – К. : Либідь, 2001. – 406 с. 3. Герасимчук А. Курс лекцій з філософії / А. Герасимчук, З. Тимошенко. – К., 2002. – 422 с. 4. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 5. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: Онтологія людини / В.Г. Нестеренко. – К. : Абрис, 1995. – 335 с. 6. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Є.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів : Світ: 2006. – 152 с. 7. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. – К. : Вікар, 2004. – 516 с.		
Семінарське заняття № 8. Тема: Цінності в житті людини і суспільства. 1. Поняття цінностей. Аксиологія про цінності: історико-філософський контекст. 2. Цінності як форми утримання й закріплення споріднених смислів, поля людської взаємності. 3. Свобода як універсальна цінність. 4. Базові життєві цінності та їхня характеристика: життя, здоров'я, краса, істина, користь, правда, добро, святість. 5. Культура як універсальний механізм ствердження людських цінностей. Основні поняття: цінність, аксіологія, свобода, життєві цінності, культура. ЛІТЕРАТУРА: 1. Арутюнов В. Філософія / В. Арутюнов, С. Бондар. – К. : Аспект-Поліграф, 2008. – 309 с. 2. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія / І.В. Бичко. – К. : Либідь, 2001. – 406 с. 3. Герасимчук А. Курс лекцій з філософії / А. Герасимчук, З. Тимошенко. – К., 2002. – 422 с. 4. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 5. Заремський М.Й. Особливості розвитку української духовної культури у XX – XXI століттях: традиції й новації / М.Й. Заремський, Л.В. Колесникова // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 20. Т.2. Рівне, 2014. С. 75-79. 6. Заремський М.Й. Становлення категорії «культура»: вітчизняні пріоритети / М.Й. Заремський, І.М. Заремська // Соціум. Документ. Комунікація. Вип. 3. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 114-119. 7. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: Онтологія людини. К.: Абрис, 1995. 8. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Є.П. Семенюк, В.П. Мельник. Львів: Світ: 2006. 152 с. 9. Філософія / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, В.П. Розумний та ін.; За ред. І.Ф. Надольного. К. : Вікар, 2004. 516 с.	2	-

Семінарське заняття № 9. Тема: Перспективи людства. 1. Діяльність як специфічний спосіб буття соціального. Рушійні сили та суб'єкти історичного прогресу. 2. Глобальні проблеми і соціальний прогрес. Пріоритет загальнолюдських цінностей. 3. Сутність суспільного прогресу та його критерії. Історичні типи суспільного прогресу. Єдність і різноманітність світової історії, етапи формування всесвітньої людської історії. 4. Культура як світ буття людини і міра розвитку людини. Культура і цивілізація. 5. Цінності в житті людини і суспільства. Основні поняття: криза, споживацьке ставлення, екологія, промисловий переворот, науково-технічна революція, глобальні проблеми, футурологія, цивілізація, людський фактор, майбутнє, Римський клуб, осьовий час, аксіологія, благо, вартість, цінність, духовні цінності, моральні цінності, природні цінності. ЛІТЕРАТУРА: 1. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський . – [2-ге вид. доповнене]. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. – 72 с. 2. Руденко М. Катастрофічна помилка Маркса. Економічні монолози // Вітчизна. – 1992 № 11 -12. 3. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Є.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів : Світ: 2006. – 152 с. 4. Ящук Т. Філософія історії: Курс лекцій. Навчальний посібник / Т. Ящук. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.	2	-
	18	4

Завдання для самостійної роботи студентів	Д.ф.н.	З.ф.н.
Змістовий модуль І. Філософія і світ		
Тема 1. Людські виміри філософії, її призначення і сенс 1. Філософія як світоглядне знання. 2.Світогляд – «це вікна і двері до дому, де живе Дух» (К Москалець). 3.Соціальні функції міфології. 4.Міф як «людиновтірна машина» (М.Мамардашвілі). 5.Світові релігії. 6.Ментальні передумови формування філософії.	6	9
Тема 2. Основні етапи розвитку філософії 1.Передумови формування філософського бачення світу. 2.Вплив «Вед» на духовне життя Індії. 3.Закон карми. 4.Буддизм у духовному житті Сходу. 5.Практична спрямованість давньокитайської філософії. 6.Найвідоміший у сучасному світі неоконфуціанець (Брюс Лі). 7.Географічні, соціальні та духовні передумови давньогрецького антропоцентризму. 8.Здійснити порівняльний аналіз моделей держав Платона і Арістотеля. 9.Вплив неоплатонізму на християнський світогляд. 10.Сутність геоцентризму середньовічної філософії. 11.Вчення про подвійну істину в емансипації світської культури. 12.Наукова революція XVI-XVII ст.	4	9

13. Проблема практики в німецькій класичній філософії. 14. Еволюційне вчення теолога П.Т. де Шардена. 15. Набуття статусу наукових методів феноменологією та герменевтикою. 16. Сутність синергізму. 17. Світогляд і духовна культура східних слов'ян. 18. Космос в системі слов'янської міфології та фольклору. 19. Людина у світогляді давніх слов'ян.		
Тема 3: Філософська думка в Україні. 1. Філософія Середньовіччя: 1) Поява і поширення філософських ідей у Княжу добу. 2) Формування гуманістичних і реформаційних ідей в Литовсько-Руську та Литовсько-Польську добу. 2. Філософія Нового часу: 1) Проблеми натурфілософії, теорії пізнання, логіки в Києво-Могилянській академії; морально-етичні та гуманістичні погляди. 2) Життєвий і науковий шлях Григорія Сковороди. 3) Філософські погляди Якова Козельського. 3. Філософська думка періоду національно-культурного відродження (кін. 18 - поч.20 ст.). Філософія романтизму. Професійна філософія ХІХ – поч.. ХХ ст. 4. Новітня філософія (ХХ ст.): здобутки і втрати.	8	9
Змістовий модуль II. Людина і світ		
Тема 4. Філософський зміст проблеми буття 1. Світ як єдність об'єктивної дійсності і людських сутнісних сил. 2. Гуманістичний вимір простору і часу. 3. Принципи діалектичного осмислення буття. 4. Відображення буття, його пізнання і перетворення в категоріях діалектики. 5. Принципи самоорганізації. 6. Суспільна природа свідомості. 7. Свідомість і мова. 8. Творча активність свідомості.	4	7
Тема 5. Людина у вимірах філософського аналізу 1. Античне, середньовічне, ренесансне та новочасне розуміння сутності людини; 2. Німецька класична філософія про людину як моральну (І.Кант), діяльнісну (Й.Г.Фіхте), духовну (Г.В.Ф.Гегель), практично-душевну (Л. Фейєрбах) істоту. 3. Некласична філософія: складна людина у складному світі. 4. Філософська концепція людини як основа наук про людину. 5. Коеволюція людини і природи. 6. Діяльність як спосіб буття людини. 7. Соціальні й особистісні потреби та інтереси у їх єдності та протиставленні. 8. Призначення людини у світі. 9. Шляхи соціалізації (за Т. Парсонсом). 10. Цінність життя. 11. «Безпритульність» людини у сучасному світі.	6	9
Тема 6. Суспільство як предмет філософського аналізу 1. Еволюція поняття «суспільство». 2. Природа як об'єкт філософського осмислення.	8	12

3.Форми сприйняття природи в історії культури. 4.Парадокс (антиномія) суспільства як передумови існування людини й результату людської діяльності. 5.К.Поппер про відкриті й закриті суспільства. 6.Актуальність вчення М.Вебера про владу для сучасної України.		
Змістовий модуль 3. Духовно-практичне освоєння дійсності Тема 7. Пізнання як відношення людини до дійсності 1.Історична обумовленість процесу пізнання. 2.Діалектика процесу пізнання. 3.Взаємодоповнюваність рівнів пізнання. 4.Вчення про метод Сократа, Ф. Бекона, Р. Декарта. 5.Причини посилення інтересу до проблем істини у XX-му столітті. 6.Наука як форма суспільної свідомості, соціальний інститут і сфера діяльності. 7.Зміна соціальних функцій науки у сучасному світі. 8.Проблема інтуїції в філософії і науці. 9.Наука і мораль.	4	7
Тема 8. Цінності в житті людини і суспільства 1.Добро і благо. 2.Благо і цінність. 3.Ціннісна феноменологія античної і середньовічної філософії. 4.Витоки формування аксіологічного напрямку в «критичній» філософії І.Канта. 5.Аксіологічний напрямок у філософії другої половини XIX ст. (Г.Лотце, В.Віндельбанд та ін.). 6.Внесок феноменології, герменевтики, екзистенціалізму, неомарксизму в розвиток аксіологічного напрямку. 7.Онтологічний аспект існування цінностей. 8.Загальнолюдські цінності.	8	10
Тема 9. Перспективи людства 1.Людина і людство. 2.Формування світового співтовариства. 3.Історичний прогрес та суспільний прогрес. 4.Єдність і різноманітність світової історії. 5.Етапи формування всесвітньої людської історії. 6.Пріоритет загальнолюдських цінностей. 7.Світоглядне, евристичне й методологічне значення поняття «осьовий час» Карла Ясперса. 8.Історичні періоди (типи) глобалізації. 9.Культура і цивілізація. 10.Діяльність «Римського клубу» як модель взаємодії світового співтовариства у розв’язанні проблем. 11. Вчення про ноосферу.	6	8

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ТА НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ІЗ КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»

1. Поняття світогляду. Історичні типи світогляду.
2. Об'єкт і предмет філософії.
3. Особливості давньоіндійської філософії.
4. Філософія Стародавнього Китаю.
5. Досократична філософія Еллади.
6. Іонійська філософія (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Пошуки першоречовини світу. Натурфілософія Геракліта. Вчення про вогонь, про Логос.
7. Піфагореїзм.
8. Елейська школа (Парменід, Зенон). Проблема одиничного і множинного, раціонального і чуттєвого.
9. Атомістичний матеріалізм (Левкіпп, Демокріт). Вчення про буття і небуття.
10. Сократ і сократичні школи (мегарська, кінічна, кіренська).
11. Система об'єктивного ідеалізму Платона. Вчення про "ідеї". Погляди на суспільство і державу.
12. Арістотель. Метафізика, гносеологія, логіка. Вчення про людину, суспільство, державу.
13. Епікуреїзм.
14. Стоїцизм.
15. Античний скептицизм.
16. Неоплатонізм.
17. Філософія середньовічного суспільства. Зміна ролі та соціальних функцій філософії. Теоцентризм.
18. Вчення Августина. Ідея Бога.
19. Проблема "універсалій". Боротьба між номіналізмом (Росцелін) і реалізмом (Ансельм Кентерберійський).
20. Філософія Томи Аквінського. Обґрунтування ідеї Бога. Проблема розуму і віри , сутності та існування.
21. Філософія епохи Відродження. Характерні риси епохи, їх відображення у філософській думці. Антропоцентризм та гуманізм (Петрарка, Монтень).
22. Натурфілософія Відродження.(Копернік Н., Телезіо Б., Дж.Бруно). Пантеїзм.
23. Проблема методу пізнання.(Ф.Бекон., Р.Декарт). Емпіризм і раціоналізм.
24. Проблема людини в філософії Просвітництва.
25. Філософські позиції І.Канта. Наука і мораль.
26. Філософська концепція Гегеля.
27. Формування і основні ідеї марксистської філософії. Сучасність і марксистська філософія.
28. Синергетика - теорія самоорганізації відкритих систем. Основні принципи самоорганізації.
29. Київська релігійно-філософська школа. Памфіл Юркевич.
30. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії наприкінці XIX - початку XX ст. Ставлення до розуму і науки в філософії XX ст. Раціоналізм та ірраціоналізм.
31. Ідея несвідомого і психоаналіз.
32. Екзистенціалізм. Людина в світі і світ людини. Проблема життя і смерті.
33. Соціальна філософія Франкфуртської школи.
34. Проблема знань і мови в філософії XX ст.(неопозитивізм, структуралізм, герменевтика).
35. Еволюція релігійної філософії XX ст.
36. "Філософія життя".
37. Філософська антропологія.

- 38. Феноменологія Е.Гуссерля. Феноменологія і гуманітарні науки.
- 39. Герменевтика.
- 40. Постмодернізм.

Методи навчання: герменевтичний, теоретичний аналіз, бесіда, пояснення, робота з книгою, самостійна робота.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ ЗАСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Тестові завдання з філософії

Розробник – кандидат філософських наук, доцент

Заремський Мечислав Йосипович

1. Із наведених висловлювань виберіть істинне.

1. Філософія - це наука про світ у цілому, котра узагальнює дані всіх інших наук;
2. Філософія - наука про загальні методи пізнання;
3. Філософія - це вираз людського ставлення до світу;
4. Філософія - наука про всезагальні закони природи, суспільства і мислення;
5. Філософія - це “мислячий розгляд предметів”;
6. Ні один з варіантів не є вірним.

2. Виділіть правильне судження.

1. Ідеалізм - це заперечення існування світу матеріальних предметів і явищ;
2. Ідеалізм - це прагнення обґрунтувати значення ідеалів в житті, прагнення до ідеального;
3. Ідеалізм - це визнання думки, свідомості в ролі первинного по відношенню до інших речей і явищ світу;
4. Ідеалізм - це твердження, що ідеї, думки існують реально.

3. Чи можна вважати ідеалістичним положення про те, що ідея космічного корабля передувала самому космічному кораблю?

1. Так
2. Ні

4. Хто із перерахованих філософів був представником ідеалізму?

1. Конфуцій;
2. Геракліт;
3. Ван Чун;
4. Фалес;
5. Демокріт;
6. Епікур.

5. Визначте, яке з даних висловлювань виражає матеріалістичну тенденцію в філософії.

1. Я мислю. Отже, я існую. (Р. Декарт)
2. Існувати - значить перебувати в сприйманні. (Д. Берклі)
3. Природа є причиною самої себе (Б. Спіноза)

6. Визначте, яке з даних висловлювань виражає ідеалістичну тенденцію в філософії.

1. Нема нічого в інтелекті, чого б не було в відчуттях. (Д. Локк)
2. Все дійсне - розумне, все розумне - дійсне. (Гегель)

7. Філософія є:

1. Способом теоретичного відображення дійсності;
2. Способом практичного відображення дійсності;
3. Способом духовно-практичного відображення дійсності.

8. Яка позиція є вірною?

1. Філософські положення можна довести великою кількістю переконливих прикладів.
2. Філософські положення доводяться шляхом строгих логічних міркувань.
3. Істини філософії взагалі не доводяться, а приймаються на віру.
4. Істини філософії сприймаються як істини інтуїтивно.
5. Філософські положення доводяться всім ходом розвитку наук і практики.

9. Чи є філософія наукою? Чи повинна вона нею бути? Уважно проаналізуйте висловлювання, використайте аргументи і контраргументи в обґрунтуванні своєї позиції і знайдіть серед запропонованих позицій хибну.

Філософія є наукою про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства і пізнання.

Філософія не є наукою: наука прагне підтвердити свої теоретичні тези результатами спостереження або експерименту (т.зв. принцип верифікації), тоді як філософія байдужа до підтвердження її тез і навіть часом розвиває свої ідеї всупереч даним науки.

Філософія не є наукою, бо вона не підлягає об'єктивному контролю з боку досвіду або алгоритму.

Філософія не є наукою, бо твердження науки в принципі можуть бути спростовані. У філософії ж поява нової ідеї або цілої теорії ще не викликає безперечного визначення хибності інших ідей або теорій.

Філософія не є наукою, бо розвиток її не має характеру кумулятивного процесу. Філософія не є наукою, бо вона не має своєї спеціальної мови (термінів, символів, спеціально вироблених засобів комунікації між фахівцями в межах наукового співтовариства тощо).

Філософія не є наукою, бо вона не може вказати предмет свого дослідження, який мавби такі самі ознаки об'єктивної дійсності, як і предмети дослідження інших наук.

10. Серед запропонованих варіантів вкажіть на ті риси, які не характеризують первісну свідомість:

Емоційність.

Образне сприйняття світу.

Асоціативність.

А(до) логічність.

Схильність оживотворювати (гілозоїзм).

Схильність одухотворювати (аніматизм).

Раціоналізованість і системність.
Антропоморфізм.
Родовий соціоморфізм.
Генетизм.

11. Якими особливостями характеризується софійний спосіб філософствування?

Він є універсальним засобом самовизначення і самопіднесення людини, коли конче потрібним стає породження нових філософських ідей, коли відсутньою стає потреба розширенні обріїв філософського мислення; це здатність охоплювати і висловлювати у свій спосіб такі тенденції буття, що не віднайшли ще свого відтворення в усталених формах суспільної свідомості.

Він обґрунтовується на прагненні передусім логічно відтворити світ і людину в ньому шляхом упорядкування й узагальнення наявного знання, де істина розглядається як теоретичний образ дійсності, а те, що не відповідає цьому образу, виштовхується на периферію усвідомлення.

Він є способом світобачення, що виникає на ґрунті абсолютизації знання, точніше, лишень одного типу знання— науково-технічного; найвища цінність— точне знання; найвищі, найбільш значущі людські якості— професійні, фахові. Найвищою цінністю є краса; найвище життєве прагнення- відшукування естетичної насолоди.

12. Якими особливостями характеризується епістемний спосіб філософствування?

1.Він є універсальним засобом самовизначення і самопіднесення людини, коли конче потрібним стає породження нових філософських ідей, коли відсутньою стає потреба розширенні обріїв філософського мислення; це здатність охоплювати і висловлювати у свій спосіб такі тенденції буття, що не віднайшли ще свого відтворення в усталених формах суспільної свідомості.

2.Він обґрунтовується на прагненні передусім логічно відтворити світ і людину в ньому шляхом упорядкування й узагальнення наявного знання, де істина розглядається як теоретичний образ дійсності, а те, що не відповідає цьому образу, виштовхується на периферію усвідомлення.

3. Він є способом світобачення, що виникає на ґрунті абсолютизації знання, точніше, лишень одного типу знання— науково-технічного; найвища цінність— точне знання; найвищі, найбільш значущі людські якості— професійні, фахові.

4.Найвищою цінністю є краса; найвище життєве прагнення- відшукування естетичної насолоди.

13. Що становить смислове ядро будь-якого світогляду, незалежно від того, як він структурований чи класифікується?

Здоровий глузд.
Емоції.
Категорії.

Логічні процедури.
Уявлення.
Ідеї.

14. Які особливості характеризують філософський світогляд як спосіб духовного освоєння світобудови(Всесвіту)?

Світобудова (Всесвіт) усвідомлюється людьми завдяки перенесенню на неї якостей і форм людини і людського суспільства.

Люди усвідомлюють себе і своє суспільство, переносячи на себе властивості і закони природи, світобудови як такої.

Предмети природи і суспільні явища наділяються властивостями і навіть виглядом людини.

Світобудова (Всесвіт) усвідомлюється через сукупність або навіть систему образів, коли зображуване значною мірою є спричиненим суб'єктивним враженням, коли об'єкт служить розкриттю стану суб'єкта.

Взаємне відношення світобудови як такої, природи і людей духовно освоюється в логічній системі понять і категорій; головними видовими ознаками є раціоналізованість і системність.

15. Кому завдячує філософія введенням у її понятійний апарат терміну “онтологія” – як вчення про Буття, його сутність, форми, фундаментальні принципи та категорії?

Канту, 1800 р.

Гегелю, 1790 р.

Піфагору, 500 р. до н.е.

Геракліту, 510 р. до н.е.

Гоклініусу, 1613 р.

Фомі Аквінському, 1270 р.

16. Як називається функція філософії, пов'язана з дослідженням проблем джерел, форм, можливостей, вірогідності та істинності пізнання і критеріїв двох останніх ?

Світоглядна

Методологічна

Гносеологічна

Аксіологічна

Гуманістична

Праксеологічна

17. Яка з рис не належить релігії як формі світогляду людства ?

В релігійній свідомості чітко розділяють суб'єкт і об'єкт.

В релігії ідея відділяється від матерії і навіть протиставляється їй.

Релігійні персонажі живуть у феноменальному світі.

У релігії виникає ноуменальний світ, недоступний органам чуттів та розуму, а тому в об'єкти надприродного світу треба вірити.

Головним способом осягнення буття в релігії є віра.

Релігія постулює світ ідеальних сутностей, що у практичному плані веде до обґрунтування пріоритету духу над тілом.

Релігія здійснює зв'язок з Богом через культ та релігійну організацію (церкву).

Релігія має практичне спрямування, оскільки віра без справ мертва.

18. Головна функція, яку виконує міф, це:

1. Обґрунтування зв'язку індивіда з родом.
2. Досягнення єдності Богом як втіленням святості та абсолютною цінністю.
3. Пізнання світу, природи, використання її законів.
4. Досягнення індивідом особистої гідності, формування почуття обов'язку, розвиток освіченості.
5. Формування здатності до рефлексії як принципу людського мислення, що спрямовує його на осягнення і усвідомлення власних форм та посилянь.

19. Предметом філософії є:

1. Принципи універсального зв'язку всіх всіх явищ природного, соціального і духовного вимірів дійсності.
2. Найбільш загальні закони розвитку природи, людського суспільства, мислення, всієї духовної культури.
3. Співвідношення філософського та природничо-наукового знання.
4. Дослідження шляхів досягнення єдності людини з абсолютном.

20. Філософія як універсальний спосіб самоусвідомлення людиною самої себе, свого місця в світі й свого призначення в ньому, як теоретична форма розвитку світоглядного знання, як загальна світоглядна методологія виконує цілий ряд функцій. Яка з перерахованих не функцій філософії не належить?

1. Інтегративно-смилова, або ж культурно-синтезуюча
 2. Людинотвірна, або ж гуманізуюча
 3. Критично-рефлексивна
 4. Магічна
 5. Методологічна
 6. Проективно-прогностична
-

21. Серед запропонованих варіантів деяких вживаних визначень релігії вкажіть на те, яке, на Вашу думку, належить Фрідріху Енгельсу.

1. Релігія — це віра в невидимі духовні істоти.
2. Релігія — це фантастичне відображення в голові людини тих зовнішніх обставин, які панують над нею в земному, повсякденному житті, набуваючи форми неземних.
3. Релігія — це ритуальна культивация соціально прийнятих цінностей.

4. Релігія — це певна форма колективного неврозу.

Релігія — це віра в реальність абсолютно цінного, визначення начала, в якому поєднані воедино реальні сили буття та ідеальна правда духу.

7. Релігія — це будь-яка система мислення й дії, яка поділяється певною групою людей і дозволяє індивідові вести осмислене існування, а також дає йому об'єкт для відданого служіння.

22. Про який елемент свідомості говориться в тексті: «Спосіб, котрим існує свідомість і котрим щось існує для неї, це – знання... Щось виникає для свідомості постільки, поскільки вона знає це «щось»?

1. Рефлексивність
 2. Предметність
 3. Соціальна обумовленість
 4. Рефлекторність
 5. Символічність
-

23. Про який елемент свідомості говориться в тексті: «Моє відношення до мого середовища є моя свідомість»?

1. Рефлексивність
2. Предметність
3. Соціальна обумовленість
4. Рефлекторність
5. Матеріальність

24. Яка із запропонованих характеристик визначає поняття як форму пізнання?

1. Відображення окремих властивостей і сторін предметів.
2. Чуттєво-наочний образ предметів, який виникає без їх безпосереднього перебування в полі чуттєвого сприймання.
3. Відображення суттєвих властивостей, зв'язків і відношень предметів; відношення предметів певного класу за родо-видовими специфічними ознаками.
4. Форма думки, в якій стверджується або заперечується щось відносно предметів чи явищ.
5. Спосіб логічного зв'язку висловлювань, за допомогою яких з наявних положень (засновків) можна отримати нове положення (висновок) і оцінювати його істинність за істинністю засновків.

25. Яка з перерахованих форм відображення є граничною в можливостях психіки у вищих тварин?

1. Відчуття
2. Уява
3. Уявлення
4. Поняття
5. Умовивід

6. Сприйняття

26. Для якого рівня свідомості характерна рефлексія пізнання, цінностей і норм?

1. Підсвідомість.
2. Усвідомлення.
3. Над свідомість.
4. Самосвідомість.
5. Несвідоме.

27. Із даних понять вкажіть на те, котре не характеризує сутність свідомості та її найважливіший властивості:

1. Ідеальність
2. Соціальна обумовленість
3. Відображення
4. Активність
5. Вторинність
6. Змістовність
7. Збудливість

28. Напрямок в гносеології, який пов'язаний з абсолютизацією розуму як основи пізнання, іменується:

1. Емпіризмом.
2. Раціоналізмом.
3. Сенсуалізмом.
4. Ірраціоналізмом.
5. Агностицизмом.
6. Скептицизмом.
7. Інтуїтивізмом.

29. Закінчіть думку: «Свідомість – це властивість високоорганізованої матерії, вища форма...»

1. Комбінації ознак.
2. Розвитку психолого-педагогічної науки.
3. Відображення дійсності.
4. Фізичного руху матерії.
5. Розвитку відчуттів.

30. Яка із характеристик визначає умовивід як форму раціонального пізнання?

1. Чуттєво-наочний образ предметів, який виникає без їх безпосереднього перебування в полі чуттєвого сприймання.
2. Відображення суттєвих властивостей, зв'язків і відношень предметів; відношення предметів певного класу за родо-видовими специфічними ознаками.

3. Відображення окремих властивостей і сторін предметів.

4. Форма думки, в якій стверджується або заперечується щось відносно предметів чи явищ.

5. Спосіб логічного зв'язку висловлювань, за допомогою яких з наявних положень (засновків) можна отримати нове положення (висновок) і оцінювати його істинність за істинністю засновків.

31. Із даних понять побудуйте ряд так, щоб кожне попереднє поняття було базовим для наступного:

1 – поняття; 2 – психіка; 3 – подразливість; 4 – гіпотеза;

а) 1234

б) 2341

в) 4123

г) 3214

д) 3412

е) 2431

ж) 2134

32. Який з відзначених нижче підходів до визначення життя ви вважаєте вірним?

1. Живе відрізняється від неживого тим, що воно самостійно рухається;

2. Життя є окремий випадок фізичного руху, тому що всі органічні процеси підпорядковуються законам фізики;

3. Живе відрізняється від неживого тим, що може пристосовуватись до навколишнього середовища шляхом накопичення інформації і нескінченного обміну речовини з навколишнім середовищем;

4. Специфіка живого відрізняється наявністю в ньому особливої життєвої сили, яка не може бути піддана аналізу методами точних наук.

33. Поняття «ідеальне» в гносеології означає:

1. Прагнення обґрунтувати значення ідеалів в житті людини і суспільства;

2. Предмет, «відчужений від самого себе, існуючий не в своїй власній конкретно-чуттєвій формі, а на базі речовини і процесів мозку»;

3. Заперечення існування світу матеріальних предметів і явищ;

34. Яке з наведених суджень є правильним?

1. Гносеологічний образ не є реальністю;

2. Гносеологічний образ є об'єктивною реальністю;

3. Гносеологічний образ є суб'єктивною реальністю;

35. Яка з наведених точок зору відповідає дійсному процесу отримання знання?

1. «Знання людини ніколи не досягає більшого, ніж дають йому чуття. Все, що недоступне для чуттів, недостатнє для розуму».

2. «Всі думки і дії нашої душі витікають з її власної сутності і не можуть бути повідомлені відчуттями.»
3. Ні перша, ні друга.

36. Який із напрямків у гносеології проголошує принципову непізнаність світу?

1. Емпіризм.
2. Раціоналізм.
3. Скептицизм.
4. Агностицизм.
5. Інтуїтивізм.
6. Ірраціоналізм.

37. Оцініть гносеологічну позицію автора наведеного судження: «Розум ніколи не має перед собою ніяких речей, крім сприймань, і він ніяким чином не в змозі виробити хоча б який-небудь досвід відносно співвідношення між сприйманнями і об'єктами».

1. Це – емпіризм.
2. Це – раціоналізм.
3. Це – релятивізм.
4. Це – інтуїтивізм.

38. Одна із основних форм пізнання, пов'язана з відображенням предметів та явищ в сукупності притаманних їм властивостей та особливостей при безпосередній дії їх на органи відчуття, називається:

1. Умовиводом.
2. Судженням.
3. Поняттям.
4. Абстрагуванням.
5. Уявленням.
6. Уявою.
7. Сприйманням.
8. Відчуттям.
9. Гіпотезою.
10. Теорією.

39. Оцініть гносеологічну позицію автора наведеного судження: «Будь – яке наше споглядання є тільки уявленням. Які предмети в собі і обособлено від нашої чуттєвості, нам зовсім невідомо. Ми не знаємо нічого, крім властивого нам способу сприймати їх».

1. Це – емпіризм.
2. Це – раціоналізм.
3. Це – релятивізм.
4. Це – догматизм.

40. Чи відкрила б людина більше речей в світі, якби мала більше органів відчуття?

1. Так.
2. Ні.

41. Яке з наведених висловлювань відповідає діалектико-матеріалістичному розумінню істини?

1. Істина – інтуїтивно ясне і самоочевидне положення;
2. Істина – ідея, керуючись якою приходиш до успіху;
3. Істина – знання, котре відповідає показанням органів відчуття;
4. Істина – знання, котре є адекватним відображенням зовнішнього світу;
5. Істина – логічно несуперечливе знання;
6. Істина – економічна логічна схема, в яку вкладаються данні досвіду;

42. Яка позиція є вірною?

1. Філософські положення можна довести великою кількістю переконливих прикладів;
2. Філософські положення доводяться шляхом строгих логічних міркувань;
3. Істини філософії взагалі не доводяться, а приймаються на віру;
4. Істини філософії сприймаються як істини інтуїтивно;
5. Філософські положення доводяться всім ходом розвитку наук і практики.

43. Доповніть основні опозиції системи взаємодіючих компонентів самосвідомості суб'єкта пізнання (так званий феноменологічний інтервал свідомості) – до двох заданих: а) єдність «Я» і «Не - Я»(відчуття себе і зовнішнього світу); б) єдність «Я» і «Мого - Ти» (постійна самооцінка) - третім компонентом:

1. Система правил діяльності з певними об'єктами.
2. Система об'єктів, означених поняттями, судженнями і умовиводами.
3. Єдність особистісно-екзистенційного і соціально-нормативного.
4. Творча інтуїція.

44. Науково виражене, обґрунтоване припущення про наявність певних причин, фактів, що зумовлюють відповідні властивості об'єкта, тенденції його розвитку чи реальний стан, є:

1. Ідеєю.
2. Гіпотезою.
3. Проблемою.
4. Фактом.
5. Інтуїцією.

45. Серед запропонованих наукових методів емпіричного дослідження виділіть той, який передбачає активне втручання дослідника у досліджуваний процес задля отримання певної інформації:

1. Спостереження.
2. Опис.
3. Експеримент.

46. Наявність у людини цієї здатності робить її буття енергетично сповненим, внутрішньо напруженим, спонукає людину до виходу за межу, до подолання цієї межі. Таке внутрішнє зусилля, поривання за межі наявного називають:

1. Нірваною.
2. Трансцендуванням.
3. Рефлексією.
4. Насильством.
5. Релігійністю.
6. Мудрістю.
7. Антиномією.
8. Нігілізмом.

47. Який із методів наукового пізнання не відноситься до емпіричних?

1. Спостереження.
2. Опис.
3. Порівняння.
4. Абстрагування.
5. Вимірювання.
6. Експеримент.

48. Хто із мислителів вперше висунув і обґрунтував ідею свідомості як способу буття духовного, запровадивши сам термін «свідомість» замість поняття «душа»?

1. Жан Піаже.
2. Зігмунд Фрейд.
3. Блез Паскаль.
4. Рене Декарт.
5. Фома Аквінський.
6. Платон.
7. Фрідріх Енгельс.

49. Сукупність суб'єктивно усвідомлених, об'єктивно зумовлених і практично виправданих прийомів і навичок пізнавальної та суспільно-перетворюючої діяльності людини визначають:

1. Софістикою.
2. Еклектикою.
3. Діалектикою.
4. Логікою.
5. Структурою.

6. Гармонією.
7. Вірою.

50. Який із методів наукового пізнання не відноситься до теоретичних?

1. Формалізація.
2. Ідеалізація.
3. Індукція.
4. Сходження від абстрактного до конкретного.
5. Експеримент.
6. Дедукція.

51. Кому з філософів епохи Модерну належить положення про душу людини як “Tabula rasa”, на якій “чуттєвий досвід малює свої візерунки”?

1. Френсісу Бекону.
2. Рене Декарту.
3. Томасу Гоббсу.
4. Джону Локку.
5. Жюльєну Офре де Ламетрі.
6. Бенедикту (Баруху) Спінозі.

52. Кому з представників філософії Модерну належить заслуга у розробці вчення про “примари” (“привиди”, “ідоли”) людського розуму?

1. Вольтеру.
2. Р. Декарту.
3. Дж. Локку.
4. Ф. Бекону.
5. Б. Паскалю.
6. Г. Лейбніцу.

53. Започаткувавши матеріалістичне розуміння історії, цей мислитель проголосив пріоритет матеріальних інтересів людей в життєвому процесі. Ним був:

1. Герберт Маркузе.
2. Георгій Плеханов.
3. Володимир Ульянов (Ленін).
4. Зігмунд Фрейд.
5. Карл Маркс.
6. Сьорен К’єркегор.
7. Артур Шопенгауер.
8. Томас Гоббс.

54. Аналіз морфологічної будови культури дозволяв цьому мислителю відрізнити вісім різновартісних за рівнем зрілості культур: єгипетську, індійську, вавилонську, китайську, греко-римську (аполлонівську), європейсько-християнську (фаустівську), магічну (візантійсько-арабську),

культуру майя. Він передбачав також виникнення в майбутньому дев'ятої культури – російсько-сибірської. Хто ж був автором цієї класифікації?

1. Мартін Хайдеггер. “Буття і час”.
2. Мішель Фуко. “Археологія знання”.
3. Фрідріх Ніцше. “Так казав Заратустра”.
4. Освальд Шпенглер. “Присмерк Європи”.
5. Хосе Ортега-і-Гассет. “Історія як система”.
6. Микола Костомаров. “Історичні монографії”.
7. Михайло Грушевський. “Всесвітня історія в короткім огляді”.
8. Макс Вебер. “Протестантська етика і дух капіталізму”.
9. Самійло Величко. “Літопис”.

55. Який з варіантів пояснення суспільного життя розглядає соціум з боку економічних чинників та політичних перипетій розвитку?

1. Марксизм.
2. Технократизм.
3. Релігійно-містичні вчення.
4. Соціально-стратифікаційні концепції.
5. Вчення про культурно-побутові форми соціальності.
6. Філософія життя.

56. Під національним характером слід розуміти:

1. Сукупність виробничих відносин даного суспільства, що включає панівні, залишки старих і зародки майбутніх виробничих відносин.
2. Більш або менш струнка система ідей (почуттів, переживань, настроїв), відповідних їм організацій і установ, а також тих суспільних відносин, в які вступають люди, керуючись зазначеними ідеями і використовуючи певні суспільні інститути.
3. Сукупність соціально-психологічних рис (національно-психологічних настанов, стереотипів), властивих національній спільноті на певному етапі розвитку, які втілюються в ціннісному ставленні її до навколишнього світу, а також в культурі, традиціях, звичаях.
4. Напрямок розвитку, в якому реалізуються внутрішні можливості певної системи в процесі становлення якісно нової системи.

57. Із запропонованих варіантів виберіть той, який відображає погляди так званої “філософії життя” на головне завдання соціальної філософії.

1. Виховання надлюдини й побудова суспільного життя на засадах аристократизму й благородства духу.
2. Відмова від культурних претензій і розробка соціальних проектів на засадах технократизму.
3. Повернення від об'єктивної реальності до інтенціонального життя свідомості, до розуміння життя свідомості як смислопокладання.

4. Аналіз станів людини у контексті природи людської особистості та її реалізація в суперечливих реаліях життя.
5. Вивчення суспільства через пізнання окремих явищ засобами конкретно-соціологічного аналізу.
6. Детальний аналіз головних сфер суспільства як цілісної системи, зокрема поведінки людини, що виконує певні соціальні ролі.

58. Вкажіть на варіант, який характеризує сферу суспільного життя, пов'язану з продукуванням широкого комплексу ідей, поглядів, уявлень, трансформації індивідуальної та суспільної свідомості від однієї інстанції до іншої, перетворення на індивідуальний світ людини.

1. Мова йде про матеріальну сферу суспільного життя.
2. Мова йде про духовну сферу суспільного життя.
3. Мова йде про соціально-політичну сферу суспільного життя.
4. Мова йде про культурно-побутову сферу суспільного життя.

59. За Гегелем, всепоглинаюча характеристика абсолютного духу, народжена його потребою в самозміні й самовдосконаленні, завдяки чому створюється предметний світ культури, відбивається суспільне життя, різноманітні його формоутворення – мораль, право, мистецтво, філософія тощо – це діяльність. Яким чином намагався осмислити і переосмислити гегелівську концепцію діяльності К. Маркс?

1. Він протиставив раціоналістичному тлумаченню діяльності феномен волі як відокремлене від буття функціонування, людське існування.
2. Він вбачав в діяльності головне джерело формування знаково-символічних структур.
3. Він розглядав діяльність як засіб формування життєвого світу.
4. Він обґрунтував ідею предметної діяльності у формі практики.
5. Він трансформував гегелівську ідею діяльності в концепцію соціальної дії, де роль опорних домінант відігравали не стільки раціональні, скільки ціннісні настанови і орієнтації.

60. Кому з вчених належить авторство твору “Дослід про закон народонаселення...”, в якому здійснюється спроба пояснити суперечності суспільного розвитку на основі так званого закону абсолютного перенаселення?

1. К.Марксу.
2. Т. Мальтусу.
3. Р. Ратцелю.
4. Ш. Монтеск'є.
5. Л.І. Мечникову.
6. Т. Боклю.

61. Доповніть зміст так званого “культурного імперативу” (його вихідними тезами є наступні:

1. Кожна культура й кожний витвір культури є самоцінними.
2. Культурна багатоманітність повинна бути збережена.), аби він набув завершеного вигляду.

1. Знання – сила!
2. Буття було, є і буде.
3. Все, що здійснюється людиною, повинно здійснюватися вільно, розумно, якісно, гідно, солідарно й відповідально.
4. Людина людині – Бог.
5. Пізнавати – щоб могли.

62. Міжнародна неурядова громадська організація, що має за мету поглибити розуміння особливостей розвитку людства в добу НТР, метою якої є пошук варіантів конструктивного природо- й людиноохоронного напрямку, -

1. ЮНЕСКО.
2. ООН.
3. Римський клуб.
4. ЄЄП.
5. НАТО.

63. Поняття "надбудова" означає:

1. Сукупність соціально-психологічних рис (національно-психологічних настанов, стереотипів), властивих національній спільноті на певному етапі розвитку, які втілюються в ціннісному ставленні її до навколишнього світу, а також в культурі, традиціях, звичаях.
2. Більш або менш струнка система ідей (почуттів, переживань, настроїв), відповідних їм організацій і установ, а також тих суспільних відносин, в які вступають люди, керуючись зазначеними ідеями і використовуючи певні суспільні інститути.
3. Сукупність виробничих відносин даного суспільства, що включає панівні, залишки старих і зародки майбутніх виробничих відносин.
4. Напрямок розвитку, в якому реалізуються внутрішні можливості певної системи в процесі становлення якісно нової системи.

64. Точка зору на походження та сутність класів в марксистській теорії пов'язана з таким їх розумінням:

1. Виникнення класів пов'язане з суспільним поділом праці та появою приватної власності на засоби виробництва.
2. Існування класів пов'язане з біологічними законами, насамперед з боротьбою за виживання людей в тих чи інших географічних умовах.
3. Класове розшарування виникло внаслідок відмінностей у психології, ідеях, рівнях морального та інтелектуального розвитку людей.

4. Класи є відносно самостійними групами людей, що об'єднуються на основі фактично розрізнених інтересів у сфері виробництва, соціального життя, політики.

65. Доповніть плюралістичну модель соціуму М. Вебера визначальними чинниками суспільного розвитку (як відомо, концепція Вебера ґрунтується на таких основних положеннях:

- всі людські дії мають безпосереднє джерело в матеріальному бутті індивідів;
- людина може повністю розкрити свою продуктивну силу лише тоді, коли вона переконана, що її дії спрямовані на такі цілі та ідеали, які не можуть бути зведеними до матеріальних інтересів;
- цілі й ідеали мають значення тою мірою, якою вони пов'язані з досягненням матеріальних інтересів;
- ні матеріальні інтереси, ні ідеї не існують ізольовано, одне потребує іншого як доповнення і завершення).

1. Релігійні, політичні, моральні та інші ідеї одухотворяють досягнення матеріальних інтересів.
2. Виробничі відносини постають як провідні, а у системі суспільних відносин вони є визначальними.
3. Виробничі відносини не залежать від свідомості людей, а формуються на підвалинах певних продуктивних сил.
4. На реальному базисі здійснюється надбудова – юридичні і політичні інститути та певні форми суспільної свідомості.

66. Суспільство як об'єктивно-суб'єктивний процес розгортання людської життєдіяльності по-різному витлумачувалося в філософських та соціологічних системах. Як його розуміли представники Просвітництва (Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо, Вольтер) та французькі матеріалісти XVIII ст.?

1. Суспільство є об'єднанням людей для задоволення своїх потреб.
2. Суспільство є втіленням притаманного від народження соціального інстинкту людей.
3. Суспільство є проявом Божого творіння.
4. Суспільство є формою суспільної угоди.
5. Суспільство є реальний процес життєдіяльності людей, що відбувається завдяки втіленню в життя абсолютної ідеї.
6. Суспільство є “фіктивне тіло, що складається з індивідуальних осіб, які розглядаються як його складові члени”.
7. Суспільство є засіб реалізації внутрішніх спонукань, потреб, мотивів індивідів.
8. Суспільство є сукупністю історично обумовлених форм спільної діяльності людей.

67. Суспільство як об'єктивно-суб'єктивний процес розгортання людської життєдіяльності по-різному витлумачувалося в філософських та

соціологічних системах. Як розуміє зміст, підвалини функціонування та розвитку суспільства Макс Вебер?

1. Суспільство є об'єднанням людей для задоволення своїх потреб.
2. Суспільство є втіленням притаманного від народження соціального інстинкту людей.
3. Суспільство є проявом Божого творіння.
4. Суспільство є формою суспільної угоди.
5. Суспільство є засіб реалізації потреб, мотивів, внутрішніх спонук індивідів задля забезпечення “деякого мінімуму взаємоорієнтацій”.
6. Суспільство є реальний процес життєдіяльності людей, що відбувається завдяки втіленню в життя абсолютної ідеї.
7. Суспільство є “фіктивне тіло, що складається з індивідуальних осіб, які розглядаються як його складові члени”.
8. Суспільство є засіб реалізації внутрішніх спонукань, потреб, мотивів індивідів.
9. Суспільство є сукупністю історично обумовлених форм спільної діяльності людей.

68. Теологія історії цього представника західної патристики, автора творів “Про Град Божий”, “Сповідь” була першою теоретичною формою осягнення розвитку суспільства, що мала парадигмальне значення для конституювання європейського наукового аналізу історичного буття. Мова йде про:

1. Фому Аквінського.
2. Уільяма Оккама.
3. Ансельма Кентерберійського.
4. Миколая Коперніка.
5. Іоанна Дамаскіна.
6. Василя Великого.
7. Августина Блаженного.
8. Григорія Нісського.

69. Які особливості змісту та функцій не є властивими для релігії?

1. Побудова лінійного варіанту розвитку історії, яка має початок та есхатологічну спрямованість.
2. Надання історії векторної спрямованості: “Історія – стріла часу, що летить”.
3. Характеристика часу у відповідних модусах (минуле-теперішнє-майбутнє).
4. Втілення ритмів світу в житті демонів, химерних істот, культурних героїв, тотожних космосу, світлу, суходолу, речовині тощо.
5. Формування ідеї єдності всесвітньої історії як наслідок єдинородності людства.
6. Співвідношення реального суспільного процесу з тезами, зафіксованими в Священному писанні, надання останнім статусу взірців для осягнення історії земної.

70. Яким поняттям можна визначити технологічну характеристику історично визначеного типу суспільства, матеріально-технічний базис його культури?

1. Надбудова.
2. Цивілізація.
3. Ключові цінності.
4. Пасіонарність.
5. Духовне життя.
6. Інформація.

71. Економічний базис суспільства – це:

1. Більш або менш струнка система ідей (почуттів, переживань, настроїв), відповідних їм організацій і установ, а також тих суспільних відносин, в які вступають люди, керуючись зазначеними ідеями і використовуючи певні суспільні інститути.
2. Сукупність соціально-психологічних рис (національно-психологічних настанов, стереотипів), властивих національній спільноті на певному етапі розвитку, які втілюються в ціннісному ставленні її до навколишнього світу, а також в культурі, традиціях, звичаях.
3. Сукупність виробничих відносин даного суспільства, що включає панівні, залишки старих і зародки майбутніх виробничих відносин.
4. Напрямок розвитку, в якому реалізуються внутрішні можливості певної системи в процесі становлення якісно нової системи.

72. В сучасних умовах і діяльність, і науковий розум стали планетною силою, сумірною з силами природи. Цей феномен і є сутністю:

1. Історичної місії робітничого класу.
2. Філософської антропології.
3. Любові.
4. Ноосфери.
5. Нової релігії.

73. Хто є автором теорії про “закон трьох стадій” (теологічної, метафізичної, позитивної), застосований до історії цивілізації, індивідів і будь-якої з наук?

1. Джон Мілль.
2. Герберт Спенсер.
3. Огюст Конт.
4. Вільгельм Дільтей.
5. Імануель Кант.
6. Вольтер.
7. Джамбатіста Віко.
8. Карл Маркс.

74. Розділ філософії, що займається проблемами смислу історії, її закономірностями, головним напрямком розвитку людства та історичним пізнанням, є:

1. Онтологія.
2. Гносеологія.
3. Філософія історії.
4. Феноменологія.
5. Етика.
6. Соціальна філософія.
7. Історія філософії.

75. Яка із точок зору відображає соціал-дарвіністську позицію в розумінні походження та сутності класів?

1. Класи є відносно самостійними групами людей, що об'єднуються на основі фактично розрізнених інтересів у сфері виробництва, соціального життя, політики.
2. Існування класів пов'язане з біологічними законами, насамперед з боротьбою за виживання людей в тих чи інших географічних умовах.
3. Класове розшарування виникло внаслідок відмінностей у психології, ідеях, рівнях морального та інтелектуального розвитку людей.
4. Виникнення класів пов'язане з суспільним поділом праці та появою приватної власності на засоби виробництва.

76. Що, на думку К.А. Гельвеція, є єдиним шляхом до побудови доброго, досконалого і справедливого суспільства?

1. Опора на Бога, який у своєму виборі керується законом благодаті, тобто прагне до максимуму реальності або до найвищої досконалості.
2. Укладання суспільного договору.
3. Побудова держави, яка змушуватиме людей діяти відповідно до розуму і моралі, виявляти розумну природу людини і робити її моральною істотою.
4. Угамування пристрастей (афектів) або, принаймні, їх обмеження.

77. Серед запропонованих варіантів виберіть той, який відображає погляди екзистенціалізму на головне завдання соціальної філософії.

1. Виховання надлюдини й побудова суспільного життя на засадах аристократизму й благородства духу.
2. Повернення від об'єктивної реальності до інтенціонального життя свідомості, до розуміння життя свідомості як смислопокладання.
3. Аналіз станів людини у контексті природи людської особистості та її реалізація в суперечливих реаліях життя.
4. Вивчення суспільства через пізнання окремих явищ засобами конкретно-соціологічного аналізу.
5. Відмова від культурних претензій і розробка соціальних проектів на засадах технократизму.

6. Детальний аналіз головних сфер суспільства як цілісної системи, зокрема поведінки людини, що виконує певні соціальні ролі.

78. Як відомо, на формування, зміст та напрямки розвитку філософської думки XX-XXI століть найбільшого впливу мали три головні ідеї:

а) людина, отримавши відносну самостійність від природи, набула можливості саморозвитку, перевтілення;

б) спонтанність людської природи, здатність людини змінювати людське ж буття ніби знову відтворює саму людину не тільки духовно і екзистенціонально, але як біологічний вид.

Доповніть перелік цих революційних для розвитку філософії ідей вихідною і головнішою позицією.

Особистість – це людина, індивід, який являє собою одночасно і соціоприродну, і соціальну істоту.

Природні задатки даної людини, вроджені анатомо-фізіологічні особливості її нервової системи, мозку являють собою біологічну суть індивіда.

Природні задатки індивіда та його здібності можуть розвиватися у процесі пізнання (у тому числі і навчання) та практичної діяльності.

Людина – це істота, яка володіє даром створювати символи. Жодна жива істота на Землі не будує між собою і природою символічного середовища. Це здатна робити тільки людина.

Індивідуальність являє собою таку системну якість, яка виражає неповторну, оригінальну єдність природних, соціальних та духовних рис людини.

79. Протиставлення “істинного” божественного буття і “неістинного”, сотвореного Богом; розрізнення при цьому дійсного буття (акту) і можливого буття (потенції), сутності та існування, смислу і символу – одна з визначальних характеристик:

1. Міфологічних уявлень.
2. Античної філософії.
3. Середньовічної філософії.
4. Філософії Відродження.
5. Німецької класичної філософії.
6. Філософії Нового часу.
7. Української філософії XIX ст.

80. Який зміст вкладає філософія в поняття „ментальність”?

Ментальність означає певних сукупність сталих неусвідомлюваних форм світосприйняття, котрі притаманні якійсь групі людей і які визначають спільні риси ставлення і поведінки цих людей щодо феноменів їхнього буття – життя й смерті, здоров’я і хвороби, праці і споживання, дитинства і старості, минулого і майбутнього, сім’ї і держави тощо.

Ментальність означає стійке, повторюване чергування якихось ознак духовної багатоманітності, елементів духовних структур.

Ментальність є взаємоприлученість буття і часу, в якій вони здійснюються одне через одного і забезпечують трансляцію значущих для людини смислів.

81. Кому із мислителів належить думка щодо тотожності “великого Левіафана” – держави (“штучного тіла”) з людиною (“природним тілом”)?

1. Б. Спінозі.
2. Р. Декарту.
3. М. Монтеню.
4. Т. Гоббсу.
5. Ж. Ламетрі.
6. Ф. Енгельсу.

82. Серед деяких вживаних визначень релігії Е. Тейлора, Ф. Енгельса, З. Фрейда, А. Уайтхеда, Е. Фромма, Ф. Шлейєрмахера вкажіть на те, яке, на Ваш погляд, належить Зігмунду Фрейду:

Релігія є особливе почуття залежності людини від нескінченного.

Релігія є віра в невидимі духовні істоти.

Релігія є ритуальна культивування соціально прийнятих цінностей.

Релігія є система істин, здатна перетворити людину, котра її сприймає.

Релігія є фантастичне відображення зовнішніх обставин, які панують над людиною.

Релігія є певна форма колективного неврозу.

Релігія є будь-яка система мислення і дії, яка повіляється певною групою людей і дозволяє індивідові вести осмислене існування, а також дає йому об’єкт для відданого служіння.

83. В лоні якої з філософських систем зародилося розуміння свободи як пізнаної необхідності?

1. В стоїцизмі.
2. В марксизмі.
3. В кантіанстві.
4. В гегельянстві.
5. В томізмі.

84. Кому з мислителів філософія завдячує розробці поняття свободи як незалежності розуму, тобто вищої пізнавальної людської здатності бути незалежною від усіх визначених причин чуттєвого світу? (іншими словами, бути трансцендентальною за своїм характером)?

Таке розуміння свободи властиве І. Кантові.

Ця позиція властива гегельянству.

Саме К. Марксові належить заслуга в розробці трансцендентального розуміння свободи.

Така ідея свободи була головною життєвою концепцією Г. Сковороди.

Таке розуміння свободи властиве для екзистенціалізму.

85. Як відомо, Арістотель трактує людину як істоту політичну, що розумовою діяльністю добуває собі благо – вищу мету прагнення людини. Яка з умов добродійної діяльності за Арістотелем, має завершити (окрім усвідомлення нею своєї діяльності та розгляд останньої не як засобу, а як самоцілі) всю повноту блаженства?

Неухильне дотримання певних принципів, головним з яких є принцип справедливості.

Дії у відповідності з потребами та інтересами людини.

Етико-політичні та соціально-філософські орієнтації на органічний взаємозв'язок з усім світом згідно з вимогами загальносвітового закону.

86. Антропософія – це назва філософської системи:

1. Дж. Дьюї.
2. Р. Штайнера.
3. Е. Клапарда.
4. В. Гумбольдта.
5. А. Маслоу.
6. Т. Адорно.
7. Г. Маркузе.

87. Як відомо, розробка принципових проблем практичної філософії своїм фундаментом має обґрунтування морального значення людини, виходячи з характеристики її природних властивостей та суттєвих рис на основі її почуттів. Відомо також і те, такий опис природи почуттів, спрямований на незалежність від прийнятих понять, є засобом і шляхом до розкриття моральних якостей людини. Відомо й те, що родоначальником такого підходу був І. Кант. В якому з його творів вперше застосовується нова методологія пізнання людини?

Критика чистого розуму (1781).

Спостереження над почуттям прекрасного і піднесеного (1764).

Критика практичного розуму (1788).

Критика здатності судження (1790).

Всезагальна природна історія і теорія неба (1755).

88. Теорія первісно (апріорно) заданої сутності людини, закладеної в ній з моменту народження у “згорнутому” вигляді належить:

1. Е. Торндайку.
2. Б. Скіннеру.
3. А. Шопенгауеру.
4. А. Маслоу.

89. Одним з основних понять етики Канта є поняття моральності. Який зміст вкладає німецький філософ у поняття моральності?

Вчинок є моральним у тому випадку, якщо при його здійсненні воля керується лише моральним законом – категоричним імперативом, тобто якщо дія чиниться виключно задля нього.

Вчинок є моральним, якщо він відповідає моральному закону, але мотивом його здійснення виступає не сам цей закон, а якась чуттєва схильність.

Вчинок є моральним, якщо він ґрунтується на підтримці силою усталеного і загальноприйнятого порядку, владою звички і сукупного тиску інших людей та їх уявлень про належну поведінку на індивіда.

Принципом суспільної поведінки взагалі є заперечення моральних норм.

90. Поняття “сублімації” як основи виховання особистості сформульоване:

1. З. Фрейдом.
2. Ж.-П. Сартром.
3. В. Вундтом.
4. Я.П. Козельським.
5. Ж.-Ж. Руссо.

91. Як розглядається людина в філософській системі Фоми Аквінського – систематизатора середньовічної схоластики?

1. Душа є незалежною від тіла і саме вона ототожнюється з людиною.
2. Природа людини визначається об’єктивним світом ідей, який відноситься до матеріальної дійсності як буття до виникнення, вічне до змінного.
3. Людина – поєднання душі і тіла, і ці дві складові частини її природи формують єдину субстанцію, єдине буття, яке є предметом знання. Людина, яка володіє душею (котра іменується інтелектом або розумом), знаходиться на вищому ступені ієрархії матеріальних форм і, водночас, - на нижчому ступені форм само суттєвих.
4. Людину можна зрозуміти, не вторгаючись в область трансцендентного, а лише аналізуючи умови її реального життя, від якого залежать її свобода та гідність як особистості: “Душі імператорів і шевців викроєні за одним і тим же зразком”.
5. Людина органічно пов’язана зі Всесвітом, у своєму індивідуальному духовно-тілесному існуванні вона є цілісною і гармонійною.
6. Душа людини – подвійного характеру: вона має як властивості духовних сутностей (“інтелігенцій”), так і властивості матеріальних речей, а отже людина – це “мікрокосм”, “велике чудо”, оскільки вона є “всім світом і здатна перетворитися у будь-яку природу”.
7. Сутність людини - в її розумності, в мисленні: “Cogito ergo sum”.

92. Значне місце і значну роль в етичній системі І. Канта займає поняття легальності. У чому полягає його зміст?

Вчинок є легальним у тому випадку, якщо при його здійсненні воля керується лише моральним законом – категоричним імперативом, тобто якщо дія чиниться виключно задля нього.

Вчинок є легальним, якщо він відповідає моральному закону, але мотивом його здійснення виступає не сам цей закон, а якась чуттєва схильність.

Вчинок є легальним, якщо він ґрунтується на підтримці силою усталеного і загальноприйнятого порядку, владою звички і сукупного тиску інших людей та їх уявлень про належну поведінку на індивіда.

Суспільна поведінка набуває легального характеру, якщо заперечуються будь-які моральні норми.

93. Розмаїтість та розбіжність набутих філософською думкою визначень людини є свідченням численності та інтенсивності спроб досягнути людину в її сутності. Зовсім не випадково Макс Шелер, фундатор філософської антропології, зазначав 1927 року: “Ще ніколи в історії людина не ставала настільки проблематичною для себе, як у наш час”. (М. Шелер. “Становище людини у Космосі”). Яке ж із визначень людини, відомих у європейській культурній традиції належить саме йому [Максу Шелеру – М.З.]?

1. Людина – це образ Божий і вмістилище гріха.
2. Людина – це очеретина, яка мислить.
3. Людина – це істота, що соромиться.
4. Людина – це здійснюване завдання, постійна гуманізація з провалами в озвіріння.
5. Людина – це істота, що продукує символи.
6. Людина – це політична тварина.
7. Людина – це пастух буття.
8. Людина – це єдина істота, яка знає, що вона є.
9. Людина – це істота, приречена на блукання й схилення.
10. Людина – це мірило всіх речей.

94. Представники філософії екзистенціалізму вказують на можливість для людини віднайти в собі здатності забезпечити цілісність буття, перебороти його недостатність. У Марселя це “мудрість”, у Фромма – “гідність”, у Швейцара – “благоговіння перед життям”, у Тілліха – “мужність бути”. На що у цьому сенсі пропонує покладатися родоначальник екзистенціалізму Мартін Хайдеггер?

1. На любов.
2. На совість.
3. На Бога.
4. На владу одних над іншими.
5. На право.
6. На покірність долі.
7. На цинізм.

95. Поєднуючи в собі два різних світи (світ природи і світ моралі та свободи), людина, згідно з поглядами цього мислителя, звертає до тих двох сфер основні питання власного існування та пізнання: що я можу знати? що я

повинен робити? на що я можу сподіватися? що є людина? Систематична наукова постановка цих питань – велика заслуга:

1. Х. Ортеги-і-Гассета.
2. Сократа.
3. І. Канта.
4. Г. Гегеля.
5. К. Маркса.
6. Г. Сковороди.

96. Згідно з концепцією цього мислителя певні паталогічні відхилення у функціях людського організму, у самопочутті і поведінці людини зумовлені неусвідомлюваними зусиллями, спрямованими на пригашення чи приховування від усвідомлення власним “Я” таких потягів і бажань, які суперечать нашим уявленням про гідне і належне, руйнують наше реноме. Йдеться про:

1. Сьорена К’єркегора і екзистенціалізм.
2. Едмунда Гуссерля і феноменологію.
3. Альфреда Шюца і соціологію повсякденності.
4. Зігмунда Фрейда і психоаналіз.
5. Карла Густава Юнга і вчення про архетипи неусвідомлюваного.
6. Йоханна Хейзінгу і вчення про Homo Ludens.

97. На думку цього мислителя, людина втілює і резюмує в собі увесь розвиток світу, будучи віссю і вершиною еволюції космосу; еволюція – це сутність космосу, і вона пронизує всю історію людства від його виникнення до повного розгортання ноосфери (сфери колективного розуму), коли досягається якась “точка Омега” – точка “наджиття”, “надособистості”, де людство підноситься до Бога. Це вчення належить:

1. Л. М. Толстому.
2. В.І. Вернадському.
3. І. Канту.
4. А. Швейцера.
5. М. Шелеру.
6. П. Тейяру де Шардену.
7. М. Хайдеггеру.

98. У своєму вченні про свободу російський філософ М.О. Бердяєв розрізняє три її види:

- 1) первинну ірраціональну свободу, або сваволю;**
- 2) розумну (раціональну) свободу;**
- Як витлумачується ним третій різновид свободи?**

1. Як усвідомлення необхідності.
2. Як можливість творити.
3. Як свобода, пройнята любов’ю до Бога.

4. Як діалог з долею.
5. Як фаталізм.

99. Автором концепції особистості, згідно з якою її структура утворює ієрархію трьох відмінних, але нерозривно пов'язаних у своїй органічній єдності компонентів: “Воно” (Id), “Я” (Ego), “Над-Я”(Super-Ego), є:

1. А. Маслоу.
2. Б. Скінер.
3. З. Фрейд.
4. К. Роджерс.
5. А. Камю.
6. М. Хайдеггер.

100. Свій ідеал надлюдини Ф. Ніцше втілює у творі:

1. “Людина-машина”.
2. “Феноменологія духу”.
3. “Критика здатності судження”.
4. “Так казав Заратустра”.
5. “Теократія, або Правління, основане на моралі”.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»

- 1.Поняття світогляду. Історичні типи світогляду.
- 2.Об'єкт і предмет філософії. Основне питання філософії як вираз усвідомлення граничних основ світу і людини.
3. Структура і функції філософії.
4. Філософія Стародавнього Сходу.
5. Досократична філософія Еллади.
- 6.Мілетська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксімен). Пошуки першоречовини світу.
7. Натурфілософія Геракліта. Вчення про вогонь, про логос.
8. Піфагореїзм.
9. Елейська школа (Парменід, Зенон). Проблема одиничного і множинного, раціонального і чуттєвого.
10. Класика та елліністичний період античної філософії.
11. Атомістичний матеріалізм (Левкіпп, Демокріт). Вчення про буття і небуття.
12. Сократ і сократичні школи (мегарська, кінічна, кіренська). Система об'єктивного ідеалізму у Платона. Вчення про "ідеї". Погляди на суспільство і державу.
13. Арістотель. Метафізика, гносеологія, логіка. Вчення про людину, суспільство, державу.
14. Епікуреїзм. Стоїцизм. Скептицизм.
15. Неоплатонізм.
16. Філософія середньовічного суспільства. Зміна ролі та соціальних функцій філософії. Теоцентризм.
- 17.Вчення Августина. Ідея Бога.
- 18.Проблема "універсалій".Боротьба між номіналізмом (Росцелін) і реалізмом (Ансельм Кентерберійський).
19. Філософія Томи Аквінського. Обґрунтування ідеї Бога. Проблема розуму і віри , сутності та існування.
20. Філософія епохи Відродження. Характерні риси епохи, їх відображення у філософській думці. Антропоцентризм та гуманізм (Петрарка, Монтень).
21. Натурфілософія Відродження.(Копернік Н., Телезіо Б., Дж.Бруно). Пантеїзм.
22. Проблема методу пізнання.(Ф.Бекон., Р.Декарт). Емпіризм і раціоналізм.
23. Проблема людини в філософії Просвітництва.
- 24.Філософські позиції І.Канта. Наука і мораль.
25. Філософська концепція Гегеля.
26. Антропологічний матеріалізм Фейєрбаха і гуманізм.
27. Формування і основні ідеї марксистської філософії. Сучасність і марксистська філософія.
28. Синергетика - теорія самоорганізації відкритих систем. Основні принципи самоорганізації.
29. Київська релігійно-філософська школа. Памфіл Юркевич.

30. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії в кінці XIX - початку XX ст. Ставлення до розуму і науки в філософії XX ст. Рационалізм і ірраціоналізм.
31. Ідея несвідомого і психоаналіз.
32. Екзистенціалізм. Людина в світі і світ людини. Проблема життя і смерті.
33. Соціальна філософія Франкфуртської школи.
34. Проблема знань і мови в філософії XX ст.(неопозитивізм, структуралізм, герменевтика).
35. Еволюція релігійної філософії XX ст.
36. Світогляд і духовна культура східних слов'ян в історичному генезисі. Космос в системі слов'янської міфології та фольклору. Людина в світогляді давніх слов'ян.
37. Філософська думка періоду Київської Русі. Уявлення про Бога і Всесвіт. Мудрість, знання і одкровення. Філософська думка в Україні доби Пізнього Середньовіччя (XIV-XVI ст.).
38. Філософія у Києво-Могилянській академії.
39. Філософія Просвітництва в Україні.(Г.Сковорода, Я.Козельський та ін.)
40. Філософсько-соціологічні погляди громадівців (О.Потебня, М.Драгоманов.).
41. Кирило-Мефодіївське товариство (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш). Розробка філософії української ідеї.
42. Розробка ідеї майбутнього людства в українській філософії (І.Франко, Л.Українка, В.Вернадський, Д.Чижевський).
43. Життєві корені і філософський смисл проблеми буття. Філософська категорія буття. Основні форми і діалектика буття.
44. Людина як суб'єкт історичного процесу. Організаційні основи соціальності. Суспільні відносини.
45. Аксиологія і сучасність. Духовність суспільства як проблема аксіології.
46. Людина як предмет філософії. Антропосоціогенез. Єдність природного і соціального.
47. Індивід, індивідуальність, особистість як характеристика людини. Поняття особистості. Моральні основи особистості.
48. Духовність і проблема сенсу життя. Людина і людство.
49. Історичні типи суспільства і методологія аналізу реального історичного процесу.
50. Суспільство і культура. Духовність і інтелігентність.
51. Проблема свідомості в філософії.
52. Логіка, методологія і методи наукового пізнання.
53. Істина як процес. Діалектика абсолютної і відносної істини.
54. Практика: діалектика об'єктивного і суб'єктивного. Структура практичної діяльності. Практика як спосіб буття людини і як форма даності її об'єктивної реальності.
55. Пізнання як предмет філософського аналізу.
56. Універсальні зв'язки буття. Категорії діалектики.
57. Свідомість і самосвідомість. Предметність і рефлексивність самосвідомості.

58. Гуманістичний вимір простору і часу.
59. Виробничі основи життєдіяльності суспільства. Архітектоніка суспільного виробництва.
60. Філософія і наука: спорідненість і відмінність функцій. Наукова об'єктивність і соціальні позиції.
61. Сучасна наука про будову матерії, матеріальна єдність світу.
62. Структурні зв'язки. Принцип системності.
63. Духовне життя суспільства і культура. Культура як міра розвитку людини. Культура і цивілізація.
64. Природне і суспільне в людині. Біологізаторство і соціологізаторство в підходах до аналізу людини.
65. Простір і час. Взаємозв'язок простору і часу, матерії.
66. Наукове пізнання та його специфічні ознаки. Соціальні функції науки.
67. Зв'язки детермінації. Принцип детермінізму.
68. Свідомість і вищі форми психічної діяльності. Свідомість і мова.
69. Природа як об'єкт філософського осмислення. Форми сприйняття природи в історії культури.
70. Структура знання. Чуттєве пізнання та його форми.
71. Екологічна проблема: наукові, соціально-філософські та етико-гуманістичні аспекти. Ідеї Вернадського про ноосферу.
72. Єдність чуттєвого і раціонального в пізнанні. Поняття як основна форма раціонального пізнання.
73. Діалектика і спеціально-наукові теорії розвитку.
74. Філософія історії. Проблема цивілізаційного повороту та імперативи виживання людства.
75. Проблема життя, його скінченність і нескінченність. Цінність життя.
76. Діалектична суперечність. Закон єдності і боротьби протилежностей.
77. Діалектичне заперечення. Закон заперечення заперечення.
78. Єдність і різноманітність світової історії, етапи формування всесвітньої людської історії.
79. Філософська концепція людини як основа наук про людину.
80. Періодизація майбутнього, методи і засоби його передбачення.
81. Сутність суспільного прогресу та його критерії. Історичні типи суспільного прогресу.
82. Глобальні проблеми і соціальний прогрес. Пріоритет загальнолюдських цінностей.
83. Діалектика кількісних і якісних змін.
84. Проблема джерел соціальної динаміки. Конструктивні та динамічні сили науково-технічного прогресу.
85. Історична необхідність і свобода особистості.
86. Людство як світове співтовариство і питання про гуманістичну міру прогресу.
87. Рушійні сили та суб'єкти історичного прогресу. Проблема інтересів.
88. Проблема життя і смерті в духовному досвіді людини.
89. Вплив НТР на умови існування і біологію людини.

90. Філософія і розвиток науки.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання навчальних досягнень студентів ґрунтується на **компетентнісному підході**.

Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, з опертям на принцип коопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Визначення рівня навчальних досягнень та якості засвоєння відповідної навчальної дисципліни забезпечується системою поточного та підсумкового контролю.

Форми оцінювання ОК: *усна* (бесіда, захист рефератів, доповідь, повідомлення, коментар опорного конспекту); *тестова* (за відкритими тестами, тестами на зіставлення); *самоконтроль* (рецензування відповіді, самооцінка письмової роботи).

Підсумкова оцінка курсу навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточний контроль (оцінка рівня засвоєння питань самопідготовки, оцінка за виконання завдань семінарського заняття), тестовий контроль з кожного модуля, оцінка за самостійну роботу з кожного модуля та підсумковий контроль за результатами іспиту (форма комбінована: тестова, усна).

Розподіл балів у межах навчальної дисципліни

форма підсумкового контролю – екзамен

Денна форма

Семінарські заняття								Самостійна робота (за модулями)			Модульний контроль			Форма семестрової атестації – екзамен	
Максимальна кількість балів – 60								Максимальна кількість балів – 15			Максимальна кількість балів – 15			Максимальна кількість балів – 10	
СЗ №1	СЗ №2	СЗ №3	СЗ №4	СЗ №5	СЗ №6	СЗ №7	СЗ №8	СР №1	СР №2	СР №3	МК №1	МК №2	МК №3	10	
6	14	7	7	7	7	7	7	5	5	5	5	5	5		

Заочна форма

Практичні заняття		Самостійна робота	Модульний контроль	Форма семестрової атестації – екзамен
Максимальна кількість балів – 40		Максимальна кількість балів – 200	Максимальна кількість балів – 20	Максимальна кількість балів – 10
СЗ №1	СЗ №2	СР	МК	10
20	20	30	20	

Поточний контроль рівня знань студентів передбачає перевірку рівня підготовленості студента з теми. Поточний контроль здійснюється за напрямками:

- контроль за систематичністю й активністю роботи на семінарських заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять.

Модульний контроль знань студентів здійснюється в кінці модуля у формі тестування.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється в кінці семестру у формі екзамену за підсумками роботи з курсу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ»:

Оцінка ECTS		Сума балів за 100 бальною шкалою		Критерії
A		90-100		Студент: - дає правильні, точні, повні ґрунтовні відповіді; - демонструє високий рівень знань в обсязі навчальної програми з філософії; - вільно відповідає на складні запитання, самостійно аналізує й розкриває сутність процесів, узагальнює, систематизує, встановлює причинно-наслідкові зв'язки; - може вести дискусію з конкретних питань з використанням міжпредметних зв'язків. Виявляє особисту позицію до соціально-гуманітарних проблем, уміє аналізувати проблему й знаходити шляхи її розв'язання; - виконано усі завдання, студент ґрунтовно та повно викладає зміст теоретичного матеріалу, виявляє повне його розуміння, обґрунтовує свої думки, наводить необхідні приклади, викладає матеріал послідовно і правильно; - ретельно виконує практичні, самостійні роботи, оформляє їх, робить самостійні обґрунтовані висновки; - використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі;
		100		
		99		
		98		
		97		
		96		
		95		
		94		
		93		
		92		
		91		
		90		
B		82-89		Студент: - добре володіє теоретичними знаннями з філософії; - орієнтується в системі понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні; - виявляє теоретичні знання, підкріплює їх прикладами, але відсутня їх творча інтерпретація; - правильно і доцільно використовується наукова термінологія; - використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі; - студент дає відповіді, що задовольняють ті ж вимоги, що й на оцінку «відмінно», але допускає деякі помилки та поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу на теоретичні питання.
		89		
		88		
		87		
		86		
		85		
		84		
		83		
C		74-81		Студент: - добре володіє теоретичними знаннями з філософії; - орієнтується в системі понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні; - виявляє теоретичні знання, підкріплює їх прикладами, але відсутня їх творча інтерпретація; - правильно і доцільно використовується наукова термінологія; - відсутній творчий підхід у вирішенні завдань; - використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі; - виконано не менше як 3/4 завдання і студент дає відповіді, що задовольняють ті ж вимоги, що й на достатній рівень, але допускає помилки і недоліки в послідовності викладу матеріалу на теоретичні питання роботи.
		81		
		80		
		79		
		78		
		77		
		76		
		75		
		74		
D		64-73		Студент: - не здатний продемонструвати загальні фундаментальні знання в обсязі, достатньому для формування моделі сучасної наукової картини світу; - відвідує лекційні та семінарські заняття, виконує завдання для самопідготовки, вивчає теоретичні питання, винесені на самостійне опрацювання, звертаючись за консультацією до викладача; - недостатньо володіє термінологією з актуальних проблем філософії; - розуміє теоретичний матеріал лекцій, відтворює його, розв'язує тести множинного вибору; користуючись опорними матеріалами, виконує завдання репродуктивного змісту за аналогією; - не володіє достатніми навичками самостійної роботи; відчуває утруднення з узагальненням матеріалу та висновками, слабо цікавиться тематикою з актуальних проблем філософського знання.
		73		
		72		
		71		
		70		
		69		
		68		
		67		
		66		
		65		
		64		
E		60-63		Студент:

		63			• помиляється у визначенні понять з філософії; • володіє матеріалом з філософії на репродуктивному рівні; • наводить прості приклади; • відсутній творчий підхід у вирішенні завдань; • не вміє обґрунтовувати свої думки; • виконує не менше як половину завдань і виявляє знання та розуміння основних положень даного теоретичного питання, але викладає матеріал не повно і допускає помилки у формулюваннях, не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати свої думки не наводить потрібних прикладів, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки. • завдання для самостійної роботи виконані частково; • несистематично використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі.
		62			
		61			
		60			
FX		35-59			Студент: ● виявляє незнання теоретичного матеріалу з філософії; ● ключові питання з курсу розкриваються неповно; ● помиляється у визначенні понять та категорій; ● не користується науковою термінологією; ● не виконано 50% завдань; ● виявляє незнання більшої частини відповідей на питання, непослідовно викладає теоретичний матеріал, не наводить потрібних прикладів, допускає грубі помилки; ● не використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі.
F		1-34			Студент: ● виявляє незнання теоретичного матеріалу з філософії; ● ключові питання з курсу розкриваються неповно; ● помиляється у визначенні понять та категорій; ● не користується науковою термінологією; ● не виконано 70% завдань; ● виявляє незнання більшої частини відповідей на питання, непослідовно викладає теоретичний матеріал, не наводить потрібних прикладів, допускає грубі помилки; ● не використовує сучасні технології педагогічних досліджень та обчислювальну техніку в навчальному процесі.

Список літератури:

Базова

1. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія. К. : Генеза, 2006. 656 с.
2. Арутюнов В. Філософія. К. : Аспект-Поліграф, 2008. 309 с.
3. Бичко І. В. Філософія. Підручник. К.: ЦУЛ, 2019. 648 с.
4. Бичко І.В., Бойченко І.В., Бойченко М.І., Бузький М.П., Табачковський В.Г. Філософія. К.: Либідь, 2001. 406 с.
5. Заремський М.Й. Збірник тестових завдань з філософії [для студентів вищих навчальних закладів] / М.Й. Заремський. [2-ге вид. доповнене]. Глухів: РВВ Глухівського НПУ, 2015. 72 с.
6. Історія філософії у її зв'язку з освітою: Підручник / за ред. Г.І. Волинки. К.:Каравела, 2006. 480 с.
7. Історія філософії: Словник / за заг. ред. В. Ярошовця. К. : Знання України, 2005. 1200 с.
8. Короткий словник філософських термінів українською та англійською мовами. Навчальний посібник / М. Й. Заремський, І. М. Заремська. Глухів, 2019. 86 с.
9. Синиця А.С. Аналітична філософія: монографія. Л.:ЛДУФК, 2013. 304 с.
10. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябіної, Л. І. Юрченко. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021 . 286 с.
11. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2012. 621 с.
12. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. К.: Абрис, 2002. 742 с.
13. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

Допоміжна:

1. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку / за науковою редакцією А. С. Синиці. Львів: Літопис, 2014. 374 с.
2. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття. К.: Дух і Літера, 2012. 480 с.
3. Гордер Ю. Світ філософії / перекл. з норвезької Н. Іваничук. Львів: Літопис, 2023. 536 с.
4. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. К.: Лібра, 1999. 488 с.
5. Заремський М.Й. Соціально-політичні погляди Я.П. Козельського у контексті західноєвропейської та вітчизняної соціологічної думки. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. Одеса, 2019. Вип. 24.
6. 11. Заремський М.Й. Особливості розвитку української духовної культури у XX – XXI століттях: традиції й новації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*: зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 20. Т.2. Рівне, 2014. С. 75-79.
7. Заремський М.Й., Заремська І.М. Становлення категорії «культура»: вітчизняні пріоритети. *Соціум. Документ. Комунікація*. Вип. 3. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 114-119.
8. Крічлі С. Вступ до континентальної філософії / пер. з англ. В. Менжуліна. К.: ТОВ «Стилос», 2008. 152 с.
9. Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс / пер. з англ. М. Симчич, Є. Поляков. К.: Дух і Літера, 2021. 608 с.
10. Основи практичної філософії / наук. ред. А. Лой. К., 2016. 400 с.
11. Фюрст М., Юрген Трінкс Ю. Філософія / пер. з нім. В. Кебуладзе. К.: Дух і Літера, 2018. 544 с.
12. Хамітов Н. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. К.: КНТ, 2023. 405 с.
13. The Philosophy Book: Big Ideas Simply Explained. Dorling Kindersley, 2024. 360 p.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал – каталог освітніх ресурсів, новини освіти, заклади вищої освіти України. URL: <http://osvita.org.ua>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
3. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: <https://chtyvo.org.ua/>
4. Електронна бібліотека філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>

1.